

Płatności bezpośrednie (w tym ekoschematy), płatności obszarowe II filaru oraz przejściowe wsparcie krajowe w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Broszura informacyjna

Warunkowość to podstawowy, obowiązkowy element płatności bezpośrednich. Stanowi połączenie i wzmocnienie wymogów zasady wzajemnej zgodności oraz zazielenienia, które obowiązywały do 2022 r. Warunkowość obejmuje:

- normy dobrej kultury rolnej zgodnej ochroną środowiska (ang. *Good Agricultural and Environmental Condition of Land* – GAEC) oraz
- wymogi podstawowe w zakresie zarządzania (ang. *Statutory Management Requirements* – SMR).

W przypadku nieprzestrzegania norm i wymogów warunkowości konsekwencją jest odpowiednie zmniejszenie (co do zasady 3%) przyznawanych rolnikowi:

- płatności bezpośrednich (w tym ekoschematów obszarowych i ekoschematu Dobrostan zwierząt),
- płatności rolno-środowisko-klimatycznych,
- płatności ekologicznych,
- premii z tytułu zalesień, zadrzewień lub systemów rolno-leśnych oraz
- płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW).

Normy GAEC

- **Norma GAEC 1: Utrzymywanie trwałych użytków zielonych (TUZ) w oparciu o stosunek powierzchni TUZ do powierzchni użytków rolnych (UR) na poziomie krajowym**

[Norma analogiczna do wcześniejszego wymogu zazielenienia]

Udział TUZ w powierzchni UR w skali całego kraju nie może się zmniejszyć o więcej niż 5% w stosunku do roku referencyjnego 2018. Wskaźnik referencyjny za 2018 r. wynosi 18,33%. W przypadku zmniejszenia wskaźnika TUZ o więcej niż 5%, przekształcanie TUZ jest niedopuszczalne, a rolnicy, którzy przekształcili TUZ, będą zobowiązani do przywrócenia określonego odsetka tych przekształconych TUZ lub ustanowienia innego obszaru odpowiadającego temu odsetkowi jako obszar TUZ, nie później niż do dnia 31 maja następnego roku, lecz nie później niż do dnia złożenia wniosku. Określenie zasad przywrócenia TUZ nastąpi odrębnymi przepisami.

➤ **Norma GAEC 2: Ochrona terenów podmokłych i torfowisk**

[Nowa norma, która będzie obowiązywać od 2025 r.]

Zakaz przekształcania i zaorywania wyznaczonych obszarów podmokłych i torfowisk.

➤ **Norma GAEC 3: Zakaz wypalania użytków rolnych**

[Norma bez zmian]

Użytków rolnych nie wypala się, z tym że ze względów związanych ze zdrowiem roślin dopuszcza się punktowe wypalanie roślin, części roślin lub resztek poźniwnych.

➤ **Norma GAEC 4: Ustanowienie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych**

[Norma zmieniona]

Zakaz stosowania nawozów oraz środków ochrony roślin na użytkach rolnych położonych w odległości do 3 m od:

- brzegu jezior i innych niż jeziora zbiorników wodnych;
- brzegu cieków naturalnych;
- brzegu rowów, z wyłączeniem rowów o szerokości do 5 m liczonej na wysokości górnej krawędzi brzegu rowu;
- brzegu kanałów;
- ujęć wody, jeżeli nie ustanowiono strefy ochronnej na podstawie przepisów ustawy Prawo Wodne;
- obszarów morskiego pasa nadbrzeżnego.

➤ **Norma GAEC 5: Zarządzanie orką przyczyniające się do zmniejszenia ryzyka degradacji i erozji gleby, w tym uwzględnianie nachylenia terenu**

[Norma zmieniona]

Gruntów ornych położonych na stokach o nachyleniu co najmniej 14%:

- nie wykorzystuje się pod uprawę roślin wymagających utrzymywania redlin wzdłuż stoku;
- nie utrzymuje się jako ugór czarny co najmniej od dnia 1 listopada do dnia 15 lutego.

Na gruntach ornych położonych na stokach o nachyleniu co najmniej 14%, wykorzystywanych pod uprawę roślin wieloletnich, oraz na plantacjach drzew owocowych (sady – drzewa owocowe) położonych na takich stokach utrzymuje się okrywą roślinną lub ściółkę w międzyrzędziach.

➤ Norma GAEC 6: Minimalna pokrywa glebowa w najwrażliwszych okresach

[Norma zmieniona]

Okrywą ochronną gleby (uprawy ozime, trawy na gruntach ornych, międzyplony ozime, ściernisko, resztki poźniwne, mulcz) utrzymuje się co najmniej od dnia 1 listopada danego roku do dnia 15 lutego kolejnego roku:

- na powierzchni stanowiącej co najmniej 80% gruntów ornych wchodzących w skład gospodarstwa;
- w międzyrzędziach na plantacjach drzew owocowych.

➤ GAEC 7: Zmianowanie i dywersyfikacja upraw na gruntach ornych

[Norma zmieniona wobec zazielenienia w zakresie dywersyfikacji upraw i nowa w zakresie zmianowania upraw]

WAŻNE!

W 2023 r. odstępstwo od wdrożenia normy – zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) 2022/1317, mającym na celu zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w obliczu wojny w Ukrainie.

Z obowiązku realizacji zmianowania i dywersyfikacji upraw wyłączone są gospodarstwa:

- w których więcej niż 75% powierzchni gruntów ornych jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, lub ugorowanych, lub wykorzystywanych do uprawy roślin bobowatych, lub
- w których więcej niż 75% powierzchni użytków rolnych stanowią trwale użytki zielone lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, lub
- o powierzchni gruntów ornych do 10 ha, lub
- w których jest prowadzona produkcja ekologiczna (wyłączenie dotyczy gruntów, na których jest prowadzona taka produkcja; wyłączenie jest prawem rolnika, a nie obowiązkiem).

Dywersyfikacja upraw:

W przypadku gdy grunty orne w gospodarstwie obejmują powierzchnię powyżej 10 ha, na tych gruntach prowadzi się co najmniej trzy różne uprawy, przy czym uprawa o największej powierzchni nie może zajmować więcej niż 65% gruntów ornych, a dwie uprawy o największej powierzchni nie mogą łącznie zajmować więcej niż 90% gruntów ornych.

Zmianowanie upraw:

W przypadku gdy grunty orne w gospodarstwie obejmują powierzchnię powyżej 10 ha, na tych gruntach uprawy prowadzi się w taki sposób, aby na powierzchni:

- co najmniej 40% gruntów ornych była prowadzona inna uprawa w plonie głównym niż uprawa w plonie głównym prowadzona w roku poprzednim;

- wszystkich gruntów ornych taka sama uprawa w plonie głównym nie była prowadzona dłużej niż 3 lata.

Zmianowanie upraw uznaje się za spełnione, jeżeli na danej powierzchni:

- w uprawę w plonie głównym zostanie wprowadzona **wsiewka** i utrzymywana co najmniej do wysiewu kolejnej uprawy w plonie głównym lub co najmniej przez 8 tygodni od dnia zbioru uprawy w plonie głównym, wskazanego przez rolnika w oświadczeniu lub
- po zbiorze uprawy w plonie głównym zostanie wprowadzony:
  - **międzyplon ozimy** utworzony przez wysiew co najmniej jednego gatunku roślin, który tworzy okrywą roślinną co najmniej od dnia 1 listopada danego roku do dnia 15 lutego kolejnego roku, przy czym po dniu 15 listopada dopuszcza się mulczowanie tych międzyplonów, lub
  - **międzyplon ścierniskowy** utworzony przez wysiew co najmniej jednego gatunku roślin w okresie od dnia 1 lipca do dnia 20 sierpnia i utrzymywany co najmniej do dnia 15 października, a w przypadku złożenia oświadczenia o dniu wysiewu – przez co najmniej 8 tygodni od dnia wysiewu.

Zmianowanie upraw nie obowiązuje w przypadku upraw w plonie głównym korzystnie wpływających na poprawę i zachowanie potencjału gleby:

- gruntów ugorowanych;
- roślin bobowatych;
- traw lub innych zielnych roślin pastewnych;
- mieszanek roślin bobowatych drobnonasiennych z trawami;
- upraw wieloletnich.

Do celów zmianowania i dywersyfikacji upraw, za uprawę uznaje się:

- rodzaj roślin;
- formę jarą i ozimą tego samego rodzaju roślin;
- gatunek roślin z rodzin:
  - kapustowatych (Brassicaceae),
  - psiankowatych (Solanaceae),
  - dyniowatych (Cucurbitaceae);
- grunt ugorowany;
- trawy lub inne zielne rośliny pastewne.

Rodzina, rodzaj i gatunek roślin są określone zgodnie z klasyfikacją botaniczną.

[Definicja uprawy taka jak w zazielenieniu]

- **Norma GAEC 8: Minimalny udział powierzchni gruntów ornych przeznaczonych na obszary lub obiekty nieprodukcyjne, zachowanie elementów krajobrazu oraz zakaz przycinania drzew i żywopłotów w okresie lęgowym ptaków**

Minimalny udział powierzchni gruntów ornych wykorzystanych na obszary lub obiekty nieprodukcyjne

[Norma zmieniona wobec obowiązku utrzymania obszarów proekologicznych EFA w ramach zazielenienia]

Z obowiązku przeznaczenia minimalnego udziału powierzchni gruntów ornych na obszary lub obiekty nieprodukcyjne wyłączone są gospodarstwa:

- w których więcej niż 75% powierzchni gruntów ornych jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, lub ugorowanych, lub wykorzystywanych do uprawy roślin bobowatych, lub
- w których więcej niż 75% powierzchni użytków rolnych stanowią trwałe użytki zielone lub jest wykorzystywanych do produkcji traw lub innych zielnych roślin pastewnych, lub
- o powierzchni gruntów ornych do 10 ha.

W przypadku gdy grunty orne w gospodarstwie obejmują powierzchnię powyżej 10 ha:

- co najmniej 4% powierzchni tych gruntów przeznacza się na obszary lub obiekty nieprodukcyjne;
- w przypadku gdy co najmniej 4% powierzchni gruntów ornych obejmują międzyplony ścierniskowe lub ozime lub wsiewki lub rośliny bobowate, uprawiane bez środków ochrony roślin – minimalny udział powierzchni gruntów ornych przeznaczony na obszary lub obiekty nieprodukcyjne wynosi co najmniej 3% powierzchni gruntów ornych.

Za obszary lub obiekty nieprodukcyjne uznaje się:

- elementy krajobrazu objęte obowiązkiem zachowania (drzewa będące pomnikami przyrody, rowy, których szerokość nie przekracza 2 m, oczka wodne o powierzchni mniejszej niż 100 m²);
- grunty ugorowane, na których nie są stosowane środki ochrony roślin oraz nie jest prowadzona produkcja rolna, w tym wypas i koszenie, w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 lipca;
- grunty ugorowane z roślinami miododajnymi, na których nie są stosowane środki ochrony roślin oraz nie jest prowadzona produkcja rolna, w tym wypas i koszenie, z wyłączeniem prowadzenia pasiek, w okresie od dnia 1 stycznia do dnia 31 sierpnia i na których wysiano:
  - co najmniej jeden gatunek roślin miododajnych z gatunków określonych w **wykazie nr 1**, lub

- mieszankę składającą się co najmniej z dwóch gatunków roślin miododajnych z gatunków określonych w wykazie, przy czym mieszanka ta obejmuje co najmniej jeden gatunek roślin miododajnych z gatunków określonych w **wykazie nr 1**, a gatunki roślin miododajnych z gatunków określonych w **wykazie nr 2** nie są dominujące w tej mieszance, lub
- gatunek lub mieszankę, o których mowa powyżej, w mieszance z trawami lub innymi zielnymi roślinami pastewnymi, a te trawy lub inne zielne rośliny pastewne nie są dominujące w tej mieszance.

Wykazy gatunków roślin miododajnych:

Wykaz nr 1

- 1) bodziszki (*Geranium* spp.);
- 2) chabry (*Centaurea* spp.);
- 3) czarnuszki (*Nigella* spp.);
- 4) cząber ogrodowy (*Satureja hortensis* L.);
- 5) czyściec prosty (*Stachys recta* L.);
- 6) dzielżan jesienny (*Helenium autumnale* L.);
- 7) kłosowce (*Agastache* spp.);
- 8) kocimiętki (*Nepeta* spp.);
- 9) kolendra siewna (*Coriandrum sativum* L.);
- 10) kosmos pierzastolistny (*Cosmos bipinnatus* Cav.);
- 11) krwawnica pospolita (*Lythrum salicaria* L.);
- 12) lebidka pospolita (*Origanum vulgare* L.);
- 13) lubczyk ogrodowy (*Levisticum officinale* Koch);
- 14) łąszczec wiechowaty (*Gypsophila paniculata* Fisch.);
- 15) marzymięta grzebieniasta (orzężona) (*Elsholtzia ciliata* (Thunb.) Hyl.);
- 16) mierznica czarna (*Ballota nigra* L.);
- 17) mikołajek płaskolistny (*Eryngium planum* L.);
- 18) ogórecznik lekarski (*Borago officinalis* L.);
- 19) ostropest plamisty (*Silybum marianum* (L.) Gaertn.);
- 20) ożanka nierównoząbkowa (*Teucrium scorodonia* L.);
- 21) przegorzany (*Echinops* spp.);
- 22) pszczelnik mołdawski (*Dracocephalum moldavicum* L.);
- 23) rezedy (*Reseda* spp.);
- 24) rukiew siewna (*Eruca sativa* DC.);

- 25) serdecznik pospolity (*Leonurus cardiaca* L.);
- 26) stulisz sztywny (*Sisymbrium strictissimum* L.);
- 27) szalwie (*Salvia* spp.) z wyłączeniem szalwi błyszczącej (*S. splendens* Sello);
- 28) szanta zwyczajna (*Marrubium vulgare* L.);
- 29) śláz zygmarek (*Malva alcea* L.);
- 30) ślázówka turyngska (*Lavatera thuringiaca* L.);
- 31) świerzbica polna (*Knautia arvensis* (L.) Coult.);
- 32) trędownik bulwiasty (*Scrophularia nodosa* L.);
- 33) werbena krzaczasta (*Verbena hastata* L.);
- 34) wielosił błękitny (*Polemonium coeruleum* L.);
- 35) wierzbówka kiprzyca (*Chamaenerion angustifolium* (L.) Scop.);
- 36) żeleźniak pospolity (*Phlomis tuberosa* L.);
- 37) zmijowiec grecki (*Echium creticum* S.S.);
- 38) żywokost lekarski (*Symphytum officinale* L.).

Wykaz nr 2

- 1) facelia błękitna (*Phacelia tanacetifolia* Benth.);
- 2) gorczyca jasna (*Sinapis alba* L.);
- 3) gryka zwyczajna (*Fagopyrum esculentum* Moench);
- 4) komonica zwyczajna (*Lotus corniculatus* L.);
- 5) koniczyny (*Trifolium* spp.) z wyłączeniem koniczyny odstającej (*Trifolium patens* Schreb.);
- 6) lucerny (*Medicago* spp.);
- 7) nostrzyk biały (*Melilotus albus* Med.);
- 8) rzodkiew oleista (*Raphanus sativus* var. *oleiformis* Pers.);
- 9) słonecznik zwyczajny (*Helianthus annuus* L.);
- 10) sparceta piaskowa (*Onobrychis arenaria* (Kit.) DC.);
- 11) sparceta siewna (*Onobrychis viciifolia* Scop.);
- 12) wyka kosmata (*Vicia villosa* Roth.).

Uwaga!

Powierzchnia ugorów z roślinami miododajnymi realizująca normę GAEC 8 nie może być zgłoszona do ekoschematu - płatności do obszarów z roślinami miododajnymi.

- żywopłoty lub pasy gruntów zadrzewionych, które nie stanowią części lasu, przy czym do spełnienia normy bierze się pod uwagę nie więcej niż 10 m szerokości danego żywopłotu i danego pasa;
- zadrzewienia liniowe, które nie stanowią części lasu, obejmujące drzewa o średnicy korony nie mniejszej niż 4 m, a odległość między koronami drzew nie przekracza 5 m;
- pojedyncze drzewa o średnicy korony nie mniejszej niż 4 m;
- zagajniki śródpolne, które nie stanowią części lasu, obejmujące drzewa, krzewy lub kamienie, o powierzchni nie większej niż 0,5 ha;
- rowy, w tym otwarte ciek wodne służące do nawadniania lub odwadniania, z wyłączeniem rowów wykonanych z betonu, przy czym do spełnienia normy bierze się pod uwagę nie więcej niż 10 m szerokości danego rowu;
- oczka wodne inne niż zbiorniki z betonu lub tworzywa sztucznego, o maksymalnej powierzchni wynoszącej 1 ha, przy czym do spełnienia normy bierze się pod uwagę nie więcej niż 0,5 ha danego oczka; w przypadku gdy oczko wodne jest otoczone roślinnością nadbrzeżną, do powierzchni oczka wodnego wlicza się obszar z tą roślinnością;
- miedze śródpolne i strefy buforowe, w tym strefy buforowe w ramach normy GAEC 4:
  - na których nie jest prowadzona produkcja rolna, w tym nie są prowadzone wypas i koszenie, z wyłączeniem wypasu i koszenia w okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 31 grudnia, oraz
  - o szerokości nie mniejszej niż 1 m, przy czym do spełnienia normy bierze się pod uwagę nie więcej niż 20 m szerokości danej miedzy lub danej strefy, oraz
  - które różnią się od użytków rolnych, do których przylegają – w przypadku stref buforowych położonych na trwałych użytkach zielonych, oraz
  - które obejmują roślinność nadbrzeżną – w przypadku gdy leżą wzdłuż cieków wodnych i występuje na nich roślinność nadbrzeżna;
- pasy gruntów wzdłuż obrzeży lasu:
  - na których nie są stosowane środki ochrony roślin oraz nie jest prowadzona produkcja rolna, w tym nie są prowadzone wypas i koszenie, z wyłączeniem wypasu i koszenia w okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 31 grudnia, oraz
  - o szerokości nie mniejszej niż 1 m, przy czym do spełnienia normy bierze się pod uwagę nie więcej niż 20 m szerokości danego pasa gruntów.

Do spełnienia normy bierze się pod uwagę obszary lub obiekty nieprodukcyjne, które znajdują się w posiadaniu rolnika oraz są położone na gruntach ornych, a w przypadku żywopłotów i

pasów gruntów zadrzewionych, zadrzewień liniowych, pojedynczych drzew, zagajników śródpolnych, rowów, oczek wodnych i stref buforowych – również jeżeli:

- 1) przylegają do gruntów ornyc lub
- 2) są położone w pasie gruntów o szerokości do 5 m wokół gruntów ornyc lub przylegają do tego pasa gruntów, lub
- 3) przylegają do tych obszarów lub obiektów, które spełniają warunki określone w pkt 1 i 2

– przy czym w przypadku żywopłotów i pasów gruntów zadrzewionych, zadrzewień liniowych, rowów i stref buforowych – jeżeli przylegają dłuższą krawędzią.

Za spełniające normę międzyplony ścierniskowe lub ozime lub wsiewki lub rośliny bobowate bierze się pod uwagę:

- międzyplony ścierniskowe:
  - a) utworzone przez wysiew co najmniej jednego gatunku roślin w okresie od dnia 1 lipca do dnia 20 sierpnia,
  - b) utrzymywane co najmniej do dnia 15 października, a w przypadku gdy rolnik złoży oświadczenie o dniu wysiewu w terminie 7 dni od dnia wysiewu – przez co najmniej 8 tygodni od tego dnia wysiewu,
  - c) uprawiane bez stosowania środków ochrony roślin od wysiewu przez okres ich utrzymywania określony w lit. b,
  - d) nieutrzymywane jako uprawa w plonie głównym na tej samej działce rolnej w kolejnym roku po wysiewie, o którym mowa w lit. a;
- międzyplony ozime:
  - a) utworzone przez wysiew co najmniej jednego gatunku roślin i tworzące okrywą roślinną co najmniej od dnia 1 listopada danego roku do dnia 15 lutego kolejnego roku, przy czym po dniu 15 listopada dopuszcza się mulczowanie tych międzyplonów,
  - b) uprawiane bez stosowania środków ochrony roślin od wysiewu do dnia 15 lutego kolejnego roku,
  - c) nieutrzymywane jako uprawa w plonie głównym na tej samej działce rolnej w kolejnym roku po wysiewie, o którym mowa lit. a;
- wsiewki w uprawę w plonie głównym:
  - a) utrzymywane co najmniej do wysiewu kolejnej uprawy w plonie głównym lub co najmniej przez 8 tygodni od dnia zbioru uprawy w plonie głównym wskazanego w oświadczeniu, które rolnik złożył w terminie 7 dni od tego dnia,
  - b) uprawiane bez stosowania środków ochrony roślin przez okres ich utrzymywania określony w lit. a;

– rośliny bobowate drobnonasienne lub bobowate grubonasienne, uprawiane bez stosowania środków ochrony roślin, z następujących gatunków uprawianych w plonie głównym:

- 1) bób (*Vicia faba major* L.);
- 2) bobik (*Vicia faba minor* L.);
- 3) ciecierzycza (*Cicer*);
- 4) sparceta siewna (*Onobrychis viciifolia* Scop.);
- 5) fasola wielokwiatowa (*Phaseolus coccineus* L.);
- 6) fasola zwykła (*Phaseolus vulgaris* L.);
- 7) groch siewny (*Pisum sativum* L. (partim));
- 8) groch siewny cukrowy (*Pisum sativum* L. (partim));
- 9) komonica zwyczajna (*Lotus corniculatus* L.);
- 10) koniczyna biała (*Trifolium repens* L.);
- 11) koniczyna białoróżowa (*Trifolium hybridum* L.);
- 12) koniczyna czerwona (*Trifolium pratense* L.);
- 13) koniczyna krwistoczerwona (*Trifolium incarnatum* L.);
- 14) koniczyna perska (*Trifolium resupinatum* L.);
- 15) lędźwian (*Lathyrus* L.);
- 16) łubin biały (*Lupinus albus* L.);
- 17) łubin wąskolistny (*Lupinus angustifolius* L.);
- 18) łubin żółty (*Lupinus luteus* L.);
- 19) lucerna chmielowa (*Medicago lupulina* L.);
- 20) lucerna mieszańcowa (*Medicago x varia* T. Martyn);
- 21) lucerna siewna (*Medicago sativa* L.);
- 22) nostrzyk biały (*Melilotus albus*);
- 23) peluszka (*Pisum arvense* L.);
- 24) seradela uprawna (*Ornithopus sativus* Brot.);
- 25) soczewica jadalna (*Lens culinaris* Medik.);
- 26) soja zwyczajna (*Glycine max* (L.) Merrill);
- 27) wyka kosmata (*Vicia villosa* Roth.);
- 28) wyka siewna (*Vicia sativa* L.).

W 2023 r. odstępstwo od obowiązku ugorowania gruntów w ramach normy GAEC 8 – zgodnie z rozporządzeniem Komisji (UE) 2022/1317, mającym na celu zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w obliczu wojny w Ukrainie: można prowadzić produkcję z wyjątkiem kukurydzy, soi i zagajników o krótkim okresie rotacji. Odstępstwo obejmuje wysiewy upraw ozimych dokonane w 2022 r.

Do wyliczenia powierzchni ww. obszarów i obiektów do celów realizacji normy GAEC 8 wykorzystuje się współczynniki przekształcenia (konwersji) i ważenia zgodnie z poniższą tabelą:

Współczynniki przekształcenia (konwersji) i ważenia dla normy GAEC 8

Element (m ² lub m.b. lub drzewo)	Współczynnik przekształcenia (konwersji) (m lub drzewo lub m ²)	Współczynnik ważenia	Powierzchnia po zastosowaniu obu współczynników
grunty ugorowane z roślinami miododajnymi (1 m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
grunty ugorowane inne niż grunty ugorowane z roślinami miododajnymi (1 m ²)	nie dotyczy	1	1 m ²
żywopłoty i pasy gruntów zadrzewione (1 m.b.)	5	2	10 m ²
zadrzewienia liniowe (1 m.b.)	5	2	10 m ²
pojedyncze drzewa (1 drzewo)	20	1,5	30 m ²
rowy (1 m.b.)	5	2	10 m ²
Zagajniki śródpolne (1 m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
oczka wodne (1 m ²)	nie dotyczy	1,5	1,5 m ²
miedze śródpolne i strefy buforowe (1 m.b.)	6	1,5	9 m ²
pasy gruntów wzdłuż obrzeży lasu (1 m.b.)	6	1,5	9 m ²
międzyplony ścierniskowe lub międzyplony ozime, lub wsiewki w uprawę główną (1 m ²)	nie dotyczy	0,3	0,3 m ²

rośliny bobowate drobnonasienne lub bobowate grubonasienne (1 m ²)	nie dotyczy	1	1 m ²
--	-------------	---	------------------

Natomiast do podstawowego wsparcia dochodów, płatności redystrybucyjnej oraz płatności dla młodych rolników wlicza się fizyczną (rzeczywistą) powierzchnię obszarów i obiektów nieprodukcyjnych realizujących normę GAEC 8, ale nie większą niż wymaganą do osiągnięcia obowiązkowego poziomu 4% powierzchni gruntów ornych (lub 3% w przypadku wykorzystania międzyplonów, wsiewek lub roślin bobowatych).

Zachowanie elementów krajobrazu

[Norma bez zmian]

Na użytkach rolnych będących w posiadaniu rolnika nie niszczy się następujących elementów krajobrazu:

- drzew będących pomnikami przyrody,
- rowów, których szerokość nie przekracza 2 m,
- oczek wodnych o powierzchni mniejszej niż 100 m².

Zakaz przycinania żywopłotów i drzew podczas okresu lęgowego ptaków oraz okresu wychowu młodych

[Norma bez zmian]

Na użytkach rolnych będących w posiadaniu rolnika nie przycina się drzew i żywopłotów w okresie od dnia 15 kwietnia do dnia 31 lipca, z wyłączeniem:

- wierzb,
- drzew owocowych,
- gatunków drzew, których uprawa stanowi zagajnik o krótkiej rotacji.

Zasady traktowania obszarów z międzyplonami i wsiewkami

Jednocześnie na tej samej powierzchni:

- międzyplony ozime lub międzyplony ścierniskowe lub wsiewki mogą być uznane na potrzeby normy GAEC 6 lub GAEC 7 lub GAEC 8,
- międzyplony ozime lub wsiewki realizujące normy GAEC 6 lub GAEC 7 lub GAEC 8 mogą być uznane do praktyki Międzyplony ozime/wsiewki śródplonowe,
- międzyplony ozime realizujące Pakiet 1. Rolnictwo zrównoważone lub Pakiet 2. Ochrona gleb i wód, Wariantu 2.1. Międzyplony w ramach PRŚK PROW 2014-2020 mogą być uznane na potrzeby normy GAEC 6 lub GAEC 7 lub GAEC 8

pod warunkiem, że wymogi odpowiednio danej normy, praktyki ekoschematu i danego pakietu są spełnione.

➤ **GAEC 9 Zakaz przekształcania lub zaorywania TUZ wyznaczonych jako cenne na obszarach Natura 2000**

[Norma stanowi kontynuację wymogu zazielenienia]

Nie przekształca się i nie zaoruje się TUZ wyznaczonych jako cenne, a także obszarów ponownie przekształconych w TUZ cenny.

Rolnik, który wbrew zakazowi przekształcił lub zaorał TUZ cenne, jest obowiązany do ponownego przekształcenia tego obszaru w TUZ nie później niż do dnia 31 maja następnego roku, ale nie później niż do dnia złożenia wniosku.

Wymogi SMR

➤ **SMR 1 - Ramowa Dyrektywa Wodna - wymogi dotyczące kontroli pozwoleń**

[Nowe wymogi]

- obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na usługę wodną obejmującą pobór wód powierzchniowych lub wód podziemnych do nawadniania gruntów lub upraw, a także na potrzeby działalności rolniczej w rozumieniu art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz.U. z 2020 r., poz. 333), w ilości średniorocznie większej niż 5 m³ na dobę.
- obowiązek uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na rolnicze wykorzystanie ścieków, jeżeli ich łączna ilość jest większa niż 5 m³ na dobę.

➤ **SMR 2 - Dyrektywa Azotanowa - ochrona wód przed zanieczyszczeniami spowodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego**

[Wymogi zaktualizowane]

Wymogi wynikające z nowego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 lutego 2023 r. w sprawie Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu (Dz. U. 2023 r., poz. 244).

➤ **SMR 3 - Ochrona dzikiego ptactwa**

[Wymogi bez zmian]

Na obszarach Natura 2000 rolnicy zobowiązani są do przestrzegania wymogów obligatoryjnych wynikających z planów zadań ochronnych (PZO) sporządzonych na podstawie art. 28 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody albo planów ochrony (PO) sporządzonych na podstawie art. 29 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody w zakresie dotyczącym gatunków ptaków wymienionych w załączniku nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz. U. poz. 133, z późn. zm.).

Zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie oddziaływać na cele ochrony obszaru Natura 2000.

Na terenie całego kraju przestrzega się zakazu niszczenia siedlisk i ostoi, będących obszarem rozrodu, wychowu młodych, odpoczynku, migracji lub żerowania ptaków.

➤ **SMR 4 - Ochrona siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory**

[Wymogi bez zmian]

Na obszarach Natura 2000 rolnicy zobowiązani są do przestrzegania wymogów obligatoryjnych wynikających z planów zadań ochronnych (PZO) sporządzonych na podstawie art. 28 ust. 5 ustawy o ochronie przyrody albo planów ochrony (PO) sporządzonych na podstawie art. 29 ust. 3 ustawy o ochronie przyrody w zakresie dotyczącym typów siedlisk przyrodniczych, gatunków zwierząt oraz gatunków roślin.

➤ **SMR 5 - Bezpieczeństwo żywności i pasz**

[Wymogi bez zmian]

Wymogi mające na celu zapewnienie, że żywność jest bezpieczna dla ludzi, a pasza – bezpieczna dla zwierząt (czysta, nie przenosząca chorób, wyprodukowana przy właściwym stosowaniu produktów leczniczych weterynaryjnych i środków ochrony roślin, właściwie przechowywana).

➤ **SMR 6 - Zdrowie zwierząt**

[Wymogi bez zmian]

Zakaz stosowania w gospodarstwach hodowlanych niektórych związków o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i beta agonistycznym.

➤ **SMR 7 - Zdrowotność roślin**

[Wymogi bez zmian]

Wymogi w obszarze zdrowia publicznego i zdrowia roślin w odniesieniu do środków ochrony roślin (tylko te dopuszczone do obrotu, stosowane tylko zgodnie z etykietą, sprzętem sprawnym technicznie, przez osobę przeszkoloną, obowiązek prowadzenia ewidencji zabiegów stosowania środków ochrony roślin).

➤ **SMR 8 - Zrównoważone stosowanie pestycydów**

[Nowe wymogi]

W całym kraju: Wymogi dotyczące zrównoważonego stosowania pestycydów (dotyczące stosowania środków ochrony roślin (śor) przeznaczonych dla użytkowników profesjonalnych (szkolenia), sprawnym sprzętem, śor przechowywane i unieszkodliwiane w sposób zgodny z etykietą i bezpieczny; postępowanie z opakowaniami zgodne z etykietą, opakowania nie mogą być używane ponownie; ciecz użytkowa sporządzona w sposób ograniczający ryzyko skażenia wód powierzchniowych i podziemnych oraz gruntu).

Na terenie parku narodowego lub rezerwatu przyrody, którego obszar pokrywa się z obszarem Natura 2000: nie wolno stosować chemicznych i biologicznych środków ochrony roślin na terenie parków narodowych i rezerwatów przyrody z wyłączeniem obszarów objętych ochroną krajobrazową w trakcie ich gospodarczego wykorzystania.

Na obszarze Natura 2000: przestrzega się wymagań obligatoryjnych wynikających z planów zadań ochronnych (PZO) albo planów ochrony (PO) w zakresie dotyczącym stosowania środków ochrony roślin.

Na obszarach dorzeczy: na obszarach chronionych (wód powierzchniowych, z których jest pobierana woda przeznaczona do spożycia przez ludzi, oraz istotnych dla ochrony siedlisk lub gatunków): wymagania dotyczące stosowania środków ochrony roślin, wskazane w planach gospodarowania wodami.

➤ **SMR 9 - Dobrostan cieląt**

[Wymogi bez zmian]

Dotyczą minimalnych normy ochrony cieląt m.in. warunków i wyposażenia pomieszczenia w których utrzymywane są zwierzęta.

➤ **SMR 10 - Dobrostan świń**

[Wymogi bez zmian]

Minimalne normy ochrony świń. Wymogi dotyczące m.in. warunków i wyposażenia pomieszczenia w których utrzymywane są zwierzęta.

➤ **SMR 11 - Dobrostan zwierząt hodowlanych**

[Wymogi bez zmian]

Normy ochrony zwierząt hodowlanych dotyczące m.in. opieki nad zwierzętami zdrowymi oraz chorymi, a także wyposażenia pomieszczeń w których utrzymywane są zwierzęta.

Płatności bezpośrednie

Płatności bezpośrednie są przyznawane:

- **rolnikowi aktywnemu zawodowo** prowadzącemu działalność rolniczą, któremu został nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, który może być wykorzystywany do ubiegania się o te płatności;
- jeżeli łączna powierzchnia gruntów objętych obszarem zatwierdzonym będących w posiadaniu rolnika na dzień 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności, jest **nie mniejsza niż 1 ha** lub w przypadku rolników posiadających mniej niż 1 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt (w tym płatności do dobrostanu) minimalna kwota płatności bezpośrednich wynosi **co najmniej równowartość w złotych kwoty 200 euro**;
- do powierzchni działki rolnej lub jednostki gruntu nierolniczego:
  - położonych na gruncie stanowiącym **kwalifikujący się hektar**,
  - o powierzchni **nie mniejszej niż 0,1 ha**,
  - nie większej jednak niż maksymalny kwalifikujący się obszar.

Działalność rolnicza – działalność polegająca na:

- 1) wytwarzaniu produktów rolnych przez hodowlę lub chów zwierząt do celów gospodarskich lub uprawę lub hodowlę roślin, gdzie produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), z wyjątkiem produktów rybołówstwa, a także uprawie bawełny i zagajników o krótkiej rotacji lub
- 2) utrzymywaniu użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza użycie zwykłych metod rolniczych i zwykłego sprzętu rolniczego. Co oznacza, że jeżeli na danym gruncie nie jest prowadzona produkcja, to:
  - w przypadku gruntów ornych i trwałych użytków zielonych - rolnik ma obowiązek wykonać co najmniej jeden zabieg agrotechniczny mający na celu usunięcie lub zniszczenie niepożądanego roślinności;
  - w przypadku sadów - rolnik ma obowiązek wykonać co najmniej dwa zabiegi agrotechniczne, w tym jeden mający na celu usunięcie lub zniszczenie niepożądanego roślinności i drugi mający na celu usunięcie obumarłych drzew lub gałęzi, lub cięcie sanitarne suchych i zasychających gałęzi
    - w terminie do 31 lipca w roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie pomocy.

Rolnicy, którzy na swoich użytkach rolnych realizują zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne wykonują powyższe obowiązki w terminach i zakresie wynikającym z przepisów rolno-środowiskowo-klimatycznych.

W przypadku gruntów ugorowanych z roślinami miododajnymi, miedz śródpolnych, stref buforowych lub pasów gruntów wzdłuż obrzeży lasów, dla których określono normy oraz szczegółowe warunki ich stosowania, uznaje się je za pozostające w stanie, dzięki któremu nadają się do wypasu lub uprawy, nawet jeśli nie przeprowadzono na nich ww. zabiegów lub przeprowadzono je po 31 lipca.

Rolnik aktywny zawodowo

Za rolnika aktywnego zawodowo **automatycznie** będzie uznawany rolnik, którego kwota płatności bezpośrednich za rok poprzedni **nie przekracza równowartości w złotych kwoty 5 000 euro**.

Jeżeli kwota płatności bezpośrednich przekracza równowartość w złotych kwoty 5 000 euro rolnik jest uznawany za aktywnego, jeżeli nie zarządza portami lotniczymi, nie administruje wodociągami, nie administruje stałymi terenami sportowymi lub rekreacyjnymi, nie świadczy usług przewozu kolejowego lub usług w zakresie obrotu nieruchomościami.

Niemniej jednak rolnik prowadzący tego rodzaju działalność będzie mógł zostać uznany za aktywnego, jeżeli:

- działalność rolnicza jest jego działalnością przeważającą, co wynika z danych zawartych w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEiDG) lub Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS) lub z dokumentów z Krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej (REGON)

lub udokumentuje, że:

- jego przychód z działalności rolniczej stanowi co najmniej 1/3 całego jego przychodu, lub
- kwota płatności bezpośrednich, jakie mu przysługiwały za rok poprzedzający rok złożenia wniosku o przyznanie pomocy, wynosi co najmniej 5% całości przychodów z działalności pozarolniczej.

Tytuł prawny

Płatności bezpośrednie oraz uzupełniająca płatność podstawowa **są przyznawane do gruntu, który w dniu 31 maja roku**, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności, **jest w posiadaniu podmiotu ubiegającego się o ich przyznanie na podstawie tytułu prawnego**. Warunek posiadania prawa do użytkowania gruntów może zostać spełniony poprzez wszystkie dopuszczone prawem formy, jak np. tytuł własności czy umowa dzierżawy, w tym umowa ustna.

Jednocześnie podmiot, który nie użytkuje gruntu nie jest uprawniony do uzyskania płatności (nawet jeśli posiada tytuł prawny).

Jeżeli grunt lub zwierzę jest przedmiotem współposiadania to płatności bezpośrednie oraz uzupełniająca płatność podstawowa przysługują temu współwłaścicielowi, co do którego pozostali współposiadacze wyrazili zgodę na piśmie. Zgoda ta nie jest wymagana, jeżeli współwłaścicielem jest małżonek wnioskodawcy.

Kwalifikujący się hektar oznacza:

- 1) użytki rolne danego gospodarstwa, które w trakcie roku kalendarzowego, na który wnioskuje się o płatności bezpośrednie, są wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej lub są w przeważającej mierze wykorzystywane do prowadzenia działalności rolniczej;
- 2) obszary objęte zobowiązaniami rolno-środowiskowo-klimatycznymi (jeżeli wymogi określone dla tych zobowiązań przewidują możliwość wykonywania zabiegów agrotechnicznych co drugi rok):
  - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000,
  - Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000,
  - Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000,
  - Bioróżnorodność na gruntach ornych – Wariant Wieloletnie pasy kwietne,
  - w ramach Pakietu 4. Cenne siedliska i zagrożone gatunki ptaków na obszarach Natura 2000 lub Pakietu 5. Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000 Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020;
- 3) obszary:
  - na których występują elementy krajobrazu podlegające obowiązkowi zachowania zgodnie z normą 8 dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska,
  - wykorzystywane do osiągnięcia minimalnego udziału powierzchni gruntów ornych przeznaczonych na obszary i elementy nieprodukcyjne, w tym grunty ugorowane,
  - które w okresie, w którym ma zastosowanie odnośne zobowiązanie rolnika, zostały ustanowione lub są utrzymywane w wyniku jednego z ekoschematów;
- 4) inne niż ww. elementy krajobrazu obejmujące:
  - nieutwardzone drogi dojazdowe, pasy zadrzewień, żywopłoty lub ściany tarasów – o maksymalnej szerokości 2 m,
  - zadrzewienia śródpolne o powierzchni nie większej niż 100 m²,
  - rozproszone drzewa znajdujące się na użytkach rolnych, o ile liczba drzew na hektar, innych niż drzewa owocowe, nie przekracza 100 sztuk (nie dotyczy to systemów rolno-leśnych uznawanych za kwalifikujący się hektar).

Grunty, na których znajdują się ww. zadrzewienia lub rozproszone drzewa zalicza się do kwalifikującego się hektara pod warunkiem, że można na nich prowadzić działalność rolniczą.

Użytki rolne, do których mogą zostać przyznane płatności bezpośrednie muszą spełniać warunki uznawania za kwalifikujący się hektar od dnia złożenia wniosku o przyznanie tych płatności do końca roku kalendarzowego, a w przypadku gdy zakończenie działalności rolniczej

nastąpi w kolejnym roku kalendarzowym – do dnia zakończenia wykonywania działalności rolniczej, wskazanej we wniosku o przyznanie płatności bezpośrednich, na tych użytkach.

Obszary wykorzystywane do produkcji konopi stanowią kwalifikujące się hektary tylko wtedy, gdy stosowne odmiany zawierają maksymalnie 0,3% tetrahydrokannabinolu (THC).

Zagajniki o krótkiej rotacji – grunty wykorzystywane do uprawy drzew z rodzaju:

- wierzba (*Salix* sp.) – maksymalny cykl zbioru 8 lat, minimalna obsada 10 000 na ha,
- topola (*Populus* sp.) – maksymalny cykl zbioru 8 lat, minimalna obsada 6 500 na ha,
- brzoza (*Betula* sp.) - maksymalny cykl zbioru 10 lat, minimalna obsada 10 000 na ha

- których korzenie lub podstawy łodyg pozostają w glebie po zbiorach, z których w następnym sezonie wschodzą nowe pędy.

Podstawowe wsparcie dochodów

Podstawowe wsparcie dochodów jest przyznawane:

- **rolnikowi aktywnemu zawodowo** prowadzącemu działalność rolniczą, któremu został nadany numer identyfikacyjny w trybie przepisów o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności, który może być wykorzystywany do ubiegania się o te płatności,;
- jeżeli łączna powierzchnia gruntów objętych obszarem zatwierdzonym będących w posiadaniu rolnika na dzień 31 maja roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności, jest **nie mniejsza niż 1 ha** lub w przypadku rolników posiadających mniej niż 1 ha, ale otrzymujących płatności do zwierząt (w tym płatności do dobrostanu) minimalna kwota płatności bezpośrednich wynosi **co najmniej równowartość w złotych kwoty 200 euro**;
- do powierzchni działki rolnej lub jednostki gruntu nierolniczego:
  - położonych na gruncie stanowiącym kwalifikujący się hektar,
  - o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha,
  - nie większej jednak niż maksymalny kwalifikujący się obszar.

Płatność dla młodych rolników

Płatność dla młodych rolników przysługuje:

- do powierzchni gruntów położonych na obszarze zatwierdzonym do podstawowego wsparcia dochodów (brak limitu powierzchniowego);
- **młodemu rolnikowi** (osobie fizycznej lub prawnej), który spełnia łącznie następujące warunki:
  - 1) ma nie więcej niż 40 lat w pierwszym roku ubiegania się o płatność,

- 2) kieruje gospodarstwem, co oznacza, że prowadzi działalność rolniczą w gospodarstwie osobiście (podejmuje decyzje), na własny rachunek i we własnym imieniu, ponosi koszty i czerpie korzyści w związku z prowadzeniem tej działalności,
- 3) ma co najmniej:
  - a) wykształcenie zasadnicze branżowe, średnie branżowe, średnie lub zasadnicze zawodowe w rozumieniu przepisów prawa oświatowego, lub
  - b) 3-letni staż pracy w rolnictwie, przy czym za staż pracy w rolnictwie uznaje się okres, liczony do dnia złożenia wniosku o przyznanie pomocy, w którym wnioskodawca:
    - podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników w pełnym zakresie jako rolnik lub domownik lub ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności rolniczej w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej lub państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA), lub
    - był zatrudniony w gospodarstwie na podstawie umowy o pracę, na stanowisku związanym z prowadzeniem produkcji rolnej.

W pierwszym roku ubiegania się o przyznanie płatności do wniosku o przyznanie tej płatności dołącza się dokumenty potwierdzające wykształcenie lub staż pracy w rolnictwie.

O płatność można ubiegać się maksymalnie przez 5 lat nie później niż do kampanii 2027 r..

Płatność może zostać przyznana również rolnikowi, któremu przyznano płatność dla młodych rolników na podstawie wcześniej obowiązujących przepisów, przy założeniu, że rolnik kieruje gospodarstwem oraz spełnia warunek posiadania wykształcenia lub stażu pracy.

Płatność redystrybucyjna

Płatność redystrybucyjna przysługuje:

- do powierzchni gruntów położonych na obszarze zatwierdzonym do podstawowego wsparcia dochodów,
- jeżeli łączna powierzchnia gruntów będących w posiadaniu rolnika wynosi co najmniej 1 ha i nie przekracza 300 ha,
- do powierzchni gruntów nie większej niż 30 ha.

W przypadku gdy o przyznanie płatności redystrybucyjnej ubiega się **spółdzielnia produkcji rolnej albo spółdzielnia rolników**, przy przyznawaniu tej płatności danej spółdzielni maksymalne limity ustala się, na jej wniosek, jako iloczyn danego limitu oraz liczby członków danej spółdzielni, jeżeli spółdzielnia ta poddała się lustracyjnemu badaniu, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, w ciągu ostatnich trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku o przyznanie tej płatności.

Do wniosku o przyznanie płatności redystrybucyjnej spółdzielnia dołącza:

- oświadczenie o liczbie członków spółdzielni, którzy mają zostać uwzględnieni przy ustaleniu maksymalnego limitu płatności redystrybucyjnej,
- oświadczenie podmiotu przeprowadzającego badanie lustracyjne, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, o poddaniu się wnioskodawcy temu badaniu lub inny dokument potwierdzający poddanie się temu badaniu.

Wsparcie dochodów związane z produkcją

Płatność do krów

Płatność przysługuje:

- do liczby krów kwalifikujących się do płatności w gospodarstwie, **nie większej niż 20 sztuk**,
- rolnikowi posiadającemu co najmniej:
  - **1 sztukę** kwalifikujących się zwierząt w przypadku województw: lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego;
  - **3 sztuki** kwalifikujących się zwierząt w przypadku województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego.

Rolnik może zadeklarować również zwierzęta będące w posiadaniu małżonka rolnika, jeżeli małżonek ten nie ubiega się o przyznanie płatności do krów.

Jakie zwierzęta kwalifikują się do wsparcia

Do wsparcia kwalifikują się samice gatunku bydło domowe (*Bos taurus*) w wieku **przekraczającym 24 miesiące** - wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja w roku złożenia wniosku o płatność do krów na podstawie danych zawartych w komputerowej bazie danych prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Zwierzęta objęte wnioskiem o przyznanie płatności do krów, najpóźniej do dnia złożenia tego wniosku powinny zostać zgłoszone do komputerowej bazy danych oraz najpóźniej od dnia złożenia tego wniosku, powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji zwierząt określone w ww. przepisach.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie płatności do krów.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego

zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie.

Płatność do bydła

Płatność przysługuje:

- do liczby zwierząt kwalifikujących się do płatności w gospodarstwie, **nie większej niż 20 sztuk.**
- rolnikowi posiadającemu co najmniej:
  - **1 sztukę** kwalifikujących się zwierząt w przypadku województw: lubelskiego, łódzkiego, małopolskiego, mazowieckiego, podkarpackiego, śląskiego i świętokrzyskiego;
  - **3 sztuki** kwalifikujących się zwierząt w przypadku województw: dolnośląskiego, kujawsko-pomorskiego, lubuskiego, opolskiego, podlaskiego, pomorskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego.

Rolnik może zadeklarować również zwierzęta będące w posiadaniu małżonka rolnika, jeżeli małżonek ten nie ubiega się o przyznanie płatności do bydła.

Jakie zwierzęta kwalifikują się do wsparcia

Do wsparcia kwalifikują się samce i samice gatunku bydło domowe (*Bos taurus*) w wieku **nieprzekraczającym 24 miesiące** - wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja w roku złożenia wniosku o płatność do bydła na podstawie danych zawartych w komputerowej bazie danych prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Zwierzęta objęte wnioskiem o przyznanie płatności do bydła najpóźniej do dnia złożenia tego wniosku powinny zostać zgłoszone do komputerowej bazy danych oraz najpóźniej od dnia złożenia tego wniosku, powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji zwierząt określone w ww. przepisach.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie płatności do bydła.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu ARiMR. Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie.

Płatność do owiec

Płatność przysługuje rolnikowi posiadającemu co najmniej 10 sztuk kwalifikujących się zwierząt i wypłacana jest do wszystkich kwalifikujących się zwierząt w gospodarstwie (brak limitu).

Rolnik może zadeklarować również zwierzęta będące w posiadaniu małżonka rolnika, jeżeli małżonek ten nie ubiega się o przyznanie płatności do owiec.

Jakie zwierzęta kwalifikują się do wsparcia

Maciorki owcze (*Ovis aries*) w wieku **co najmniej 12 miesięcy** - wiek zwierząt jest ustalany na dzień 15 maja w roku złożenia wniosku o przyznanie płatności do owiec na podstawie danych zawartych w komputerowej bazie danych prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Zwierzęta objęte wnioskiem o płatność do owiec powinny najpóźniej do 15 marca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie tej płatności zostać zgłoszone do komputerowej bazy danych oraz najpóźniej od 15 marca roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie tej płatności spełniać wymagania w zakresie identyfikacji zwierząt określone w ww. przepisach.

Wymagany okres przetrzymywania: od 15 marca do 15 kwietnia w roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności do owiec.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu ARiMR. Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie.

Płatność do kóz

Płatność przysługuje rolnikowi posiadającemu co najmniej 5 sztuk kwalifikujących się zwierząt i wypłacana jest do wszystkich kwalifikujących się zwierząt w gospodarstwie (brak limitu).

Rolnik może zadeklarować również zwierzęta będące w posiadaniu małżonka rolnika, jeżeli małżonek ten nie ubiega się o przyznanie płatności do kóz.

Jakie zwierzęta kwalifikują się do wsparcia

Samice kozy domowej (*Capra hircus*) w wieku **co najmniej 12 miesięcy** - wiek zwierząt ustalany jest na dzień 15 maja w roku złożenia wniosku o przyznanie płatności do kóz na podstawie danych zawartych w komputerowej bazie danych prowadzonej na podstawie ustawy z dnia 4 listopada 2022 r. o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Zwierzęta objęte wnioskiem o płatność do kóz, najpóźniej do dnia złożenia tego wniosku powinny zostać zgłoszone do komputerowej bazy danych oraz najpóźniej od dnia złożenia tego wniosku, powinny spełniać wymagania w zakresie identyfikacji zwierząt określone w ww. przepisach.

Wymagany okres przetrzymywania: 30 dni od dnia złożenia wniosku o przyznanie płatności do kóz.

W trakcie okresu przetrzymywania możliwe jest zastąpienie zwierząt. Zastępujące zwierzęta muszą spełniać warunki kwalifikowalności. Rolnik, w terminie 14 dni od dnia wystąpienia zdarzenia powodującego konieczność zastąpienia zwierzęcia, musi wejść w posiadanie nowego

zwierzęcia oraz poinformować o zastąpieniu ARiMR. Możliwe jest również zastąpienie danej sztuki inną, przebywającą do tej pory w gospodarstwie.

Płatność do truskawek

Płatność przysługuje do powierzchni użytków rolnych, na których rolnik uprawia truskawki w plonie głównym.

Nie jest wymagana umowa kontraktacji, co pozwala na objęcie płatnością nie tylko powierzchni upraw owoców kierowanych do przetwórstwa, lecz również wysokiej jakości owoców konsumpcyjnych, w tym owoców przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej.

Płatność do ziemniaków skrobiowych

Płatność przysługuje:

- jeżeli rolnik zawarł umowę z:
  - podmiotem, którego przedmiot działalności obejmuje wytwarzanie skrobi lub wyrobów skrobiowych, lub
  - grupą producentów rolnych, której jest członkiem, lub
  - organizacją producentów uznaną na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 671, z późn. zm.), której jest członkiem, lub
  - zrzeczeniem organizacji producentów uznanym na podstawie ww. rozporządzenia nr 1308/2013, do którego należy organizacja producentów, której jest członkiem
- do powierzchni użytków rolnych, na których rolnik uprawia ziemniaki skrobiowe, nie większej, niż powierzchnia tej uprawy określona w umowie.

W umowie rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia podmiotowi, z którym ją zawarł, określonej ilości ziemniaków skrobiowych z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te ziemniaki odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i przeznaczyć na produkcję skrobi lub wyrobów skrobiowych.

Do umów stosuje się odpowiednio przepisy o kontraktacji.

Warunek zawarcia umowy, uznaje się za spełniony również w przypadku, gdy umowę tę zawarł:

- małżonek rolnika ubiegającego się o przyznanie płatności albo
- co najmniej jeden ze współposiadaczy użytków rolnych, do których rolnik ubiega się o przyznanie płatności.

Płatność do roślin pastewnych

Płatność przysługuje:

- **do roślin pastewnych:** esparceta siewna; koniczyna czerwona; koniczyna biała; koniczyna białoróżowa; koniczyna perska; koniczyna krwistoczerwona; komonica zwyczajna; lędźwian; lucerna siewna; lucerna mieszańcowa; lucerna chmielowa; nostrzyk biały; seradela uprawna; wyka kosmata; wyka siewna,
- **do mieszanek ww. roślin, również z roślinami z listy roślin objętych płatnością do roślin strączkowych na nasiona:** bobik; groch siewny, w tym peluszka, z wyłączeniem grochu siewnego cukrowego i grochu siewnego łuskowego; łubin biały; łubin wąskolistny; łubin żółty; soja zwyczajna,
- **maksymalnie do 75 ha/gospodarstwo,**
- jeżeli rośliny te **nie zostały** wprowadzone do gleby jako masa roślinna (zielony nawóz).

Do wsparcia **nie będzie kwalifikowała się** uprawa wyki siewnej i wyki kosmatej z rośliną podporową spoza listy gatunków roślin objętych płatnością do roślin pastewnych i płatnością do roślin strączkowych na nasiona.

W przypadku gdy o przyznanie płatności do roślin pastewnych ubiega się **spółdzielnia produkcji rolnej albo spółdzielnia rolników**, przy przyznawaniu tej płatności danej spółdzielni maksymalne limity ustala się, na jej wniosek, jako iloczyn danego limitu oraz liczby członków danej spółdzielni, jeżeli spółdzielnia ta poddała się lustracyjnemu badaniu, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2021 r. poz. 648), w ciągu ostatnich trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku o przyznanie tej płatności.

Do wniosku o przyznanie płatności do roślin pastewnych spółdzielnia dołącza:

- oświadczenie o liczbie członków spółdzielni, którzy mają zostać uwzględnieni przy ustaleniu maksymalnego limitu płatności do roślin pastewnych,
- oświadczenie podmiotu przeprowadzającego badanie lustracyjne, o którym mowa w art. 91 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, o poddaniu się wnioskodawcy temu badaniu lub inny dokument potwierdzający poddanie się temu badaniu.

Płatność do roślin strączkowych na nasiona

Płatność przysługuje:

- **do roślin strączkowych na nasiona:** bobik; groch siewny, w tym peluszka, z wyłączeniem grochu siewnego cukrowego i grochu siewnego łuskowego; łubin biały; łubin wąskolistny; łubin żółty; soja zwyczajna,
- **do mieszanek tych roślin,**
- **jeżeli dokonano zbioru ziarna.**

Płatność do buraków cukrowych

Płatność przysługuje:

- jeżeli rolnik zawarł umowę:
  - dostawy w rozumieniu pkt 5 w sekcji A w części II załącznika II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr 1234/2007 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 671, z późn. zm.), która określa również powierzchnię użytków rolnych, na której ten rolnik jest obowiązany uprawiać buraki cukrowe, lub
  - z grupą producentów rolnych, której jest członkiem, lub
  - z organizacją producentów uznaną na podstawie ww. rozporządzenia nr 1308/2013, której jest członkiem, lub
  - z zrzeszeniem organizacji producentów uznanym na podstawie ww. rozporządzenia nr 1308/2013, do którego należy organizacja producentów, której jest członkiem
- do powierzchni użytków rolnych, na których rolnik uprawia buraki cukrowe, nie większej, niż powierzchnia uprawy określona w umowie.

W umowie dostawy rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia odpowiedniemu podmiotowi określonej ilości buraków cukrowych z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te buraki odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i przeznaczyć te buraki na produkcję cukru.

Warunek zawarcia umowy, uznaje się za spełniony również w przypadku, gdy umowę tę zawarł:

- małżonek rolnika ubiegającego się o przyznanie płatności albo
- co najmniej jeden ze współposiadaczy użytków rolnych, do których rolnik ubiega się o przyznanie płatności.

Płatność do chmielu

Płatność przysługuje do powierzchni zajętej pod uprawę chmielu. Plantacja musi spełniać określone warunki dotyczące gęstości sadzonek (**co najmniej 1 300 sadzonek na hektar**) oraz wyposażenia w **konstrukcję nośną i zewnętrzne odciągi kotwiczne**.

Wsparcie ma **zasięg regionalny**. Przysługuje do upraw chmielu zlokalizowanych w następujących rejonach Polski:

- **rejon dolnośląski obejmujący powiaty:** kłodzki, nyski, oleśnicki, piotrkowski, wrocławski i zawierciański;
- **rejon lubelski obejmujący powiaty:** biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, kielecki, kozienicki, krasnostawski, kraśnicki, lipski, lubaczowski, lubartowski, lubelski,

łańcucki, łęczyński, łukowski, opolski z siedzibą władz w Opolu Lubelskim, puławski, radzyński, starachowicki, świdnicki z siedzibą władz w Świdniku, tomaszowski z siedzibą władz w Tomaszowie Lubelskim, włodawski, zamojski i zwoleński;

- **rejon wielkopolski obejmujący powiaty:** bydgoski, gorzowski, gostyński, grodziski z siedzibą władz w Grodzisku Wielkopolskim, kępiński, koszaliński, krotoszyński, nakielski, nowotomyski, poznański, rawicki, słupecki, wolsztyński, żagański, żarski i żniński.

Płatność do lnu

Płatność przysługuje do powierzchni użytków rolnych, na których rolnik uprawia len w plonie głównym. **Nie jest wymagane posiadanie umowy.**

Płatność do konopi włóknistych

Płatność ta (jak również pozostałe płatności obszarowe do gruntów, na których jest prowadzona uprawa konopi włóknistych), przysługuje:

- do uprawy tych odmian konopi, w przypadku których poziom zawartości tetrahydrokannabinolu (THC) **nie przekracza maksymalnego dopuszczalnego poziomu, tj. 0,3%,**
- jeżeli uprawa ta jest zgodna z danymi zawartymi w rejestrze producentów konopi włóknistych oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie skupu konopi włóknistych, o którym mowa w art. 47a ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- do powierzchni uprawy konopi włóknistych, nie większej niż powierzchnia zawarta w rejestrze producentów konopi włóknistych oraz podmiotów prowadzących działalność w zakresie skupu konopi włóknistych.

Wpis do ww. rejestru może dotyczyć małżonka rolnika ubiegającego się o przyznanie płatności, albo co najmniej jednego ze współposiadaczy gruntów, na których prowadzona jest uprawa konopi włóknistych.

Płatność do pomidorów

Płatność przysługuje:

- jeżeli rolnik zawarł umowę z:
  - podmiotem, którego przedmiot działalności obejmuje przetwarzanie owoców i warzyw, lub
  - grupą producentów rolnych, której jest członkiem, lub
  - organizacją producentów uznaną na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1308/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólną organizację rynków produktów rolnych oraz uchylającego rozporządzenia Rady (EWG) nr 922/72, (EWG) nr 234/79, (WE) nr 1037/2001 i (WE) nr

1234/2007 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013, str. 671, z późn. zm.), której jest członkiem,

- do powierzchni użytków rolnych, na których rolnik uprawia pomidory, nie większej, niż powierzchnia uprawy określona w umowie,
- jeżeli uprawa pomidorów została założona z wykorzystaniem materiału nasadzeniowego, o którym mowa w art. 3 ust. 1 pkt 8 lit. g ustawy z dnia 9 listopada 2012 r. o nasiennictwie, zakupionego lub wytworzonego w gospodarstwie tego rolnika,
- jeżeli obsada roślin pomidora wynosi co najmniej 20 000 szt./ha.

W umowie dostawy rolnik zobowiązuje się do wytworzenia i dostarczenia odpowiedniemu podmiotowi określonej ilości pomidorów z określonej powierzchni gruntów, a podmiot ten zobowiązuje się te pomidory odebrać w umówionym terminie, zapłacić za nie umówioną cenę i przeznaczyć je do przetworzenia.

Do umów stosuje się odpowiednio przepisy o kontraktacji.

Warunek zawarcia umowy, uznaje się za spełniony również w przypadku, gdy umowę tę zawarł:

- małżonek rolnika ubiegającego się o przyznanie płatności albo
- co najmniej jeden ze współposiadaczy użytków rolnych, do których rolnik ubiega się o przyznanie płatności.

Przejęciowe wsparcie krajowe

Uzupełniająca płatność podstawowa (UPP)

Przysługuje do:

I. powierzchni upraw:

1. zbóż,
2. roślin oleistych – rzepaku, rzepiku, słonecznika i soi,
3. roślin wysokobiałkowych – bobu, bobiku, łubinu słodkiego i grochu siewnego,
4. roślin strączkowych – wyki siewnej, soczewicy jadalnej i ciecierzycy pospolitej,
5. roślin strączkowych pastewnych,
6. lnu włóknistego i oleistego,
7. konopi włóknistych,
8. roślin przeznaczonych na materiał siewny kategorii elitarny lub kwalifikowany,
9. roślin motylkowatych drobnonasiennych,
10. roślin okopowych pastewnych, z wyłączeniem ziemniaków pastewnych,
11. traw na trwałych użytkach zielonych przeznaczonych na susz paszowy,

12. mieszanek roślin motylkowatych drobnonasiennych z trawami – w przypadku uprawy na gruntach rolnych innych niż trwałe użytki zielone.

Susz paszowy obejmuje produkty wymienione w części IV załącznika I do rozporządzenia nr 1308/2013.

Kod CN		Opis
(a)	ex 1214 10 00	– Mączka i granulki z lucerny, sztucznie suszone
		– Mączka i granulki z lucerny, inaczej suszone i mielone
	ex 1214 90 90	– Lucerna, esparceta, koniczyna, łubin, wyka i podobne produkty paszowe sztucznie suszone, z wyjątkiem siana i kapusty pastewnej oraz produktów zawierających siano
		– Lucerna, esparceta, koniczyna, łubin, wyka, nostrzyk, groszek zwyczajny i komonica, inaczej suszone i mielone
(b)	ex 2309 90 96	– Koncentraty białkowe otrzymywane z soku z lucerny i z soku z trawy
		– Produkty poddane dehydratacji otrzymywane wyłącznie z pozostałości stałych i z soku powstających przy wytwarzaniu powyższych koncentratów

II. powierzchni gruntów ornych, na których nie jest prowadzona uprawa roślin, jeżeli na gruntach tych rolnik:

- dokonał zasiewu w celu podniesienia żyzności gleby przez wprowadzenie do niej świeżej masy roślinnej (zielony nawóz);
- przyorał roślinność lub wprowadził ją do gleby w wyniku zastosowania innego zabiegu mechanicznego w terminie do dnia 31 sierpnia roku, w którym złożył wniosek o przyznanie tej płatności;
- nie prowadzi uprawy nie dłużej niż rok.

Rodzaje roślin wymienione w pkt I ppkt 1-5 i ppkt 9 objęte są UPP również w przypadku uprawy tych roślin w formie mieszanek

UPP do powierzchni upraw roślin przeznaczonych na materiał siewny kategorii elitarny lub kwalifikowany przysługuje, jeżeli uprawy tych roślin zostały objęte oceną polową, o której mowa w przepisach o nasiennictwie.

W ramach płatności nie będzie obowiązywał limit powierzchni.

Płatność niezwiązana do tytoniu

Płatność jest przyznawana rolnikowi, jeżeli:

1. spełnia warunki do przyznania podstawowego wsparcia dochodów i złożył wniosek o jego przyznanie;
2. w dniu 31 grudnia 2018 r. był wpisany do rejestru producentów surowca tytoniowego prowadzonego przez Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR),
3. w 2017 r. lub 2018 r. był stroną umowy zbycia surowca tytoniowego.

Płatność jest przyznawana do indywidualnej ilości referencyjnej, stanowiącej masę surowca tytoniowego dostarczonego nabywcy w ramach umowy zbycia surowca tytoniowego, która została zawarta w terminie do dnia 15 marca 2018 r. na rok zbiorów 2018 i zarejestrowana w KOWR, jednak nie mniej niż 70% masy surowca tytoniowego objętego tą umową zbycia surowca tytoniowego. W przypadku gdy rolnik nie zawarł umowy zbycia surowca tytoniowego na rok zbiorów 2018 indywidualna ilość referencyjna stanowi 70% masy surowca tytoniowego objętego umową zbycia surowca tytoniowego, która została zawarta w terminie do dnia 15 marca 2017 r. na rok zbiorów 2017 i zarejestrowana w KOWR.

Płatność niezwiązana do tytoniu będzie mogła zostać przyznana rolnikowi, który w dniu 31 grudnia 2018 r. nie był wpisany do rejestru producentów surowca tytoniowego, jeżeli:

1. małżonek rolnika wnioskującego o tę płatność był w tym dniu wpisany do tego rejestru, nawet jeżeli osoby te nie pozostawały w tym dniu w związku małżeńskim, albo
2. rolnik lub jego małżonek odziedziczył gospodarstwo osoby, która w tym dniu była wpisana do tego rejestru, albo
3. rolnik lub jego małżonek nabył w całości gospodarstwo osoby, która w tym dniu była wpisana do tego rejestru, a zbywca gospodarstwa wyraził pisemną zgodę na przyznanie płatności niezwiązanej do tytoniu nabywcy gospodarstwa.

Ekoschematy

Od 2023 r. obowiązują nowe przepisy unijne, które wprowadziły zmiany w rodzajach dostępnego wsparcia oraz w zasadach przyznawania wsparcia w ramach Wspólnej Polityki Rolnej (WPR).

Dużym, nowym prośrodowiskowym elementem płatności bezpośrednich będą ekoschematy, które są obowiązkowe dla państwa członkowskiego, ale dobrowolne dla rolnika. Budżet przeznaczony na ekoschematy stanowi minimum 25% kwoty płatności bezpośrednich/rok (średnio w latach 2023-2026 ok. 884 mln euro/rok), tj. dwa razy tyle co łącznie rocznie wydatkowano na interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne i interwencję Rolnictwo ekologiczne (ok. 440 mln euro/rok). Stawki płatności w ramach ekoschematów określone są w euro i przeliczane będą na zł wg kursu PLN/EUR ustalonego na ostatni dzień roboczy września danego roku.

Ekoschematy są to roczne, płatne praktyki, dostosowane do warunków i potrzeb krajowych, ale poddane ocenie przez Komisję Europejską pod kątem realizacji celów środowiskowych i klimatycznych nowej WPR – ochrony zasobów gleby, wód, klimatu, dobrostanu zwierząt, różnorodności biologicznej w produkcji rolnej.

W Polsce ekoschematy zostały tak zaprojektowane, żeby promować praktyki, które przekładają się na dochody rolnicze poprzez zwiększenie żyzności gleby, racjonalne nawożenie, poprawę jakości plonów. Służy temu przede wszystkim ekoschemat Rolnictwo węglowe, w ramach którego rolnicy z ośmiu dostępnych praktyk będą mogli wybierać te, które najlepiej odpowiadają na ich potrzeby.

W ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) wprowadzono łącznie **5 ekoschematów powierzchniowych oraz** ekoschemat dobrostan zwierząt.

I. Ekoschemat Rolnictwo węglowe i zarządzanie składnikami odżywczymi

Płatności do rolnictwa węglowego i zarządzania składnikami odżywczymi obejmują 8 praktyk. Praktyki te będą objęte systemem punktowym.

System punktowy oznacza, że do każdej z praktyk przypisana jest odpowiednia liczba punktów, przy czym 1 pkt stanowi równowartość 22,47 euro (≈100 zł). Punkty są oparte na wyliczonych stawkach płatności stanowiących rekompensatę dodatkowych poniesionych kosztów i utraconych dochodów w wyniku realizacji danej praktyki.

Warunkiem ubiegania się o przyznanie tych płatności jest uzyskanie minimalnej liczby punktów stanowiącej iloczyn:

- 1) 25% powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie oraz
- 2) 5 pkt przyznawanych za hektar.

Dla przykładu: gospodarstwo o powierzchni 10 ha użytków rolnych musi uzyskać minimalną liczbę punktów 12,5 pkt, co zostało wyliczone w następujący sposób:

$$25\% * 10 \text{ ha} = 2,5 \text{ ha}$$

$$2,5 \text{ ha} * 5 \text{ pkt/ha} = 12,5 \text{ pkt}$$

Oznacza to, że jeżeli rolnik posiada gospodarstwo o powierzchni 10 ha, to chcąc wnioskować o przyznanie płatności do rolnictwa węglowego i zarządzania składnikami odżywczymi, powinien realizować wybrane przez siebie praktyki w takiej liczbie i na takiej powierzchni, która pozwoli mu uzyskać minimum 12,5 pkt.

Praktyki w ramach płatności do rolnictwa węglowego i zarządzania składnikami odżywczymi:

- **Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt – 5 pkt**

Celem praktyki jest ochrona bioróżnorodności poprzez właściwe gospodarowanie na TUZ. Punkty są przyznawane do powierzchni trwałych użytków zielonych położonych poza obszarem Natura 2000 dla posiadaczy zwierząt trawożernych, których obsada w gospodarstwie musi wynosić co najmniej 0,3 DJP/ha TUZ i maksymalnie 2 DJP/ha TUZ w terminie od dnia 1 kwietnia do dnia 30 września. Dodatkowo, rolnicy nie mogą zaorywać TUZ w okresie realizacji praktyki.

- **Międzyplony ozime/wsiewki śródplonowe – 5 pkt**

Celem jest poprawa stanu gleby i jej ochrona. Międzyplony mają za zadanie pokrycie gleby roślinnością, szczególnie w okresach newralgicznych, w których gleby są narażone na erozję, dzięki czemu ograniczają wymywanie składników do wód podziemnych. Posiadają one także znaczący wpływ na ochronę zasobów naturalnych gleb, w szczególności poprzez zwiększanie substancji organicznej w glebie. Uprawa międzyplonów oraz wsiewek śródplonowych może także zwiększać pochłanianie CO₂ w rolnictwie, poprzez wiązanie go w materii organicznej.

Praktyka polega na:

a) utrzymaniu:

- **wsiewek** roślin bobowatych drobnonasiennych lub mieszanek z udziałem takich roślin w uprawę w plonie głównym co najmniej do wysiewu kolejnej uprawy w plonie głównym lub przez co najmniej 8 tygodni od dnia zbioru uprawy w plonie głównym. Rolnik ma 7 dni od dnia zbioru uprawy głównej na przesłanie do ARiMR oświadczenia o dacie zbioru lub
- **międzyplonów ozimych** w formie mieszanek utworzonych z co najmniej 2 gatunków roślin (zbóż, oleistych, pastewnych, bobowatych drobnonasiennych, bobowatych grubonasiennych, miododajnych – z wyłączeniem mieszanki złożonej wyłącznie z gatunków zbóż) wysianych w terminie od dnia 1 lipca do 1 października i utrzymywanych co najmniej do 15 lutego następnego roku. W okresie utrzymania międzyplonu ozimego dopuszcza się jego mulczowanie, jednak nie wcześniej niż po 15 listopada. Międzyplony ozime nie mogą stanowić uprawy głównej w kolejnym roku;

b) zakazie stosowania środków ochrony roślin: na międzyplonach ozimych - przez okres ich utrzymania, a w przypadku wsiewek śródplonowych - od momentu zbioru

uprawy w plonie głównym przez co najmniej 8 tygodni lub do momentu wysiewu kolejnej uprawy głównej.

- **Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia**

- **wariant podstawowy – 1 pkt**

- **wariant z wapnowaniem – 3 pkt**

Celem jest właściwe zarządzanie nawożeniem dostosowanym do zasobności gleb i potrzeb roślin z wykorzystaniem analizy gleb i systemów wspomagania decyzji w zakresie nawożenia, co powinno przyczynić się w sposób bezpośredni do zmniejszenia zużycia nawozów. Opracowanie i przestrzeganie planu dodatkowo może wpłynąć na ograniczenie emisji tlenków azotu do atmosfery, przez co przyczynia się do ochrony powietrza, oraz zapobiegania przedostawaniu się zawartych w nawozach składników, szczególnie azotu i fosforu, do wód powierzchniowych i podziemnych, dzięki czemu wpływa na poprawę jakości wód.

Plan nawozowy sporządza się do powierzchni gruntów ornych i trwałych użytków zielonych w gospodarstwie. Ma być oparty o bilans N oraz chemiczną analizę gleby wykonywaną w laboratorium wykonującym badania agrochemiczne gleb w oparciu o próbki gleby pobrane zgodnie z normą w zakresie pobierania próbek do badań agrochemicznych gleby z poszczególnych działek rolnych położonych na gruntach ornych i trwałych użytkach zielonych. Plan nawozowy ma określać dawki składników pokarmowych (N, P, K i Mg oraz potrzeby wapnowania). Sporządza się go na piśmie lub przy użyciu narzędzia INTER-NAW lub innego narzędzia służącego opracowaniu planu nawozowego. Rolnika obowiązuje przestrzeganie planu nawozowego – przy czym dopuszczalne jest stosowanie dawek nawozów niższych niż określone w planie nawozowym.

Wsparcie w zakresie wapnowania do danej działki rolnej przysługuje raz na 4 lata do gruntów, które zostały podane zabiegowi wapnowania o $\text{pH} \leq 5,5$, jeżeli rolnik w terminie 4 lat poprzedzających rok złożenia wniosku o przyznanie płatności nie otrzymał z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej decyzji w sprawie przyznania dofinansowania na zakup nawozu wapniowego.

Rolnik ma posiadać plan nawozowy opracowany najpóźniej w terminie 25 dni od dnia, w którym upływa termin składania wniosków o przyznanie płatności, z tym że taki plan może uwzględniać również nawożenie działek z uprawami ozimymi deklarowanymi jako plon główny w 2023 r., lub do 30 września danego roku (w przypadku upraw ozimych wysiewanych w roku złożenia wniosku).

Dodatkowo, rolnik ma obowiązek:

- prowadzenia rejestru, z uwzględnieniem stosowania nawozu wapniowego jeśli dotyczy,
- posiadania imiennego dokumentu potwierdzającego zakup nawozu wapniowego, w którym wskazano jego ilość,

- złożenie oświadczenia o nieotrzymaniu decyzji przyznającej wsparcie do wapnowania z NFOŚiGW.

Uwaga!

Nie można łączyć realizacji praktyki **Opracowanie i przestrzeganie planu nawożenia** z:

- a) płatnościami do obszarów z roślinami miododajnymi, chyba że do tych gruntów plan zostanie sporządzony po 31 sierpnia,
- b) integrowanej produkcji roślin oraz
- c) Wieloletnimi pasami kwietnymi (PRŚK).

- **Zróżnicowana struktura upraw – 3 pkt**

Celem jest poprawa jakości gleby i potrzeba odbudowy materii organicznej poprzez wzbogacenie struktury upraw o gatunki roślin, które wpływają zarówno na dodatni bilans materii organicznej, jak i na zwiększanie się różnorodności biologicznej. Ponadto, praktyka ta przyczyni się do ochrony różnorodności biologicznej i ograniczania monokultur na gruntach ornych.

Praktyka polega na prowadzeniu co najmniej 3 różnych upraw na gruntach ornych w gospodarstwie, przy czym:

1. udział głównej uprawy w strukturze zasiewów nie przekracza 65% i udział trzeciej lub, w przypadku większej liczby upraw, łącznie trzeciej i kolejnych upraw nie może być mniejszy niż 10%;

Uwaga!

Grunty ugorowane, grunty zgłoszone do płatności do obszarów z roślinami miododajnymi oraz ogródki bioróżnorodności **nie mogą** stanowić jednej z trzech największych upraw.

2. co najmniej 20% w strukturze zasiewów stanowią: uprawy gatunków roślin mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej (m.in. bobowate) oraz
3. udział łącznie zbóż w strukturze zasiewów nie przekracza 65%, oraz
4. udział upraw mających ujemny wpływ na bilans materii organicznej (m.in.: okopowe) nie przekracza 30%.

Za odrębną uprawę uznaje się uprawę zgodnie z definicją określoną w ramach normy GAEC 7, czyli tak jak do celów zmianowania i dywersyfikacji upraw:

- a) rodzaj roślin,
- b) formę jarą i ozimą tego samego rodzaju roślin,
- c) gatunek roślin z rodzin: - kapustowatych (Brassicaceae), - psiankowatych (Solanaceae), - dyniowatych (Cucurbitaceae),
- d) grunt ugorowany,
- e) trawy lub inne zielne rośliny pastewne.

Rodzina, rodzaj i gatunek roślin są określone zgodnie z klasyfikacją botaniczną, np. pszenica jara i ozima są odrębnymi uprawami zgodnie z tą definicją. Definicja uprawy jest taka sama jak w zazielenieniu.

Uwaga!

Wykazy upraw mających pozytywny wpływ na bilans glebowej materii organicznej, zbóż oraz upraw mających ujemny wpływ na bilans materii organicznej, których dotyczą wymogi określone w pkt. 2, 3 i 4 są wymienione w załączniku do rozporządzenia.

• **Wymieszanie obornika na gruntach ornych w ciągu 12 godzin od aplikacji – 2 pkt**

Celem jest ograniczenie emisji amoniaku do atmosfery, jak również poprawa jakości gleb i zwiększenia sekwestracji węgla w glebie.

Potwierdzeniem realizacji praktyki będzie przesłanie zdjęć geotagowanych z wykorzystaniem aplikacji udostępnionej przez ARiMR. Zdjęcie należy przesyłać w terminie 14 dni od dnia zrealizowania praktyki (jeżeli była ona zrealizowana po dniu, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności, i nie później niż do dnia 7 listopada w roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności) albo w terminie 14 dni od dnia, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności (jeżeli praktyka była zrealizowana, przed dniem złożenia tego wniosku o przyznanie płatności lub przed dniem 15 marca). Na zasadzie odstępstwa w roku 2023, w przypadku jeżeli rolnik nie będzie mógł wykonać zdjęcia geotagowanego, będzie on obowiązany do dostarczenia oświadczenia o wykonaniu praktyki oraz do prowadzenia rejestru zabiegów agrotechnicznych, w którym znajdują się zapisy potwierdzające jej wykonanie.

W przypadku gdy rolnik na potrzeby realizacji praktyki nabył obornik, jest obowiązany posiadać imienny dokument potwierdzający zakup lub nabycie obornika.

Uwaga!

Dopuszcza się udzielenie płatności w ramach praktyki za nawożenie obornikiem w roku składania wniosków o płatności i przed rozpoczęciem terminu ich składania.

• **Stosowanie płynnych nawozów naturalnych innymi metodami niż rozbryzgowo – 3 pkt**

Praktyka ma przyczynić się do lepszego wykorzystania składników pokarmowych dostępnych w nawozach naturalnych przy jednoczesnym ograniczeniu emisji amoniaku i podtlenku azotu.

Potwierdzeniem realizacji praktyki będzie przesłanie zdjęć geotagowanych z wykorzystaniem aplikacji udostępnionej przez ARiMR. Zdjęcie należy przesyłać w terminie 14 dni od dnia zrealizowania praktyki (jeżeli była ona zrealizowana po dniu, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności, i nie później niż do dnia 7 listopada w roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności) albo w terminie 14 dni od dnia, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności (jeżeli praktyka była zrealizowana, przed dniem złożenia tego wniosku o przyznanie płatności

lub przed dniem 15 marca). Na zasadzie odstępstwa w roku 2023, w przypadku jeżeli rolnik nie będzie mógł wykonać zdjęcia geotagowanego, będzie on obowiązany do dostarczenia oświadczenia o wykonaniu praktyki oraz do prowadzenia rejestru zabiegów agrotechnicznych, w którym znajdują się zapisy potwierdzające jej wykonanie.

W przypadku gdy rolnik na potrzeby realizacji praktyki, nabył nawóz naturalny płynny, jest obowiązany posiadać imienny dokument potwierdzający zakup lub nabycie tego nawozu.

- **Uprozczone systemy uprawy – 4 pkt**

Praktyka ma przyczynić się do zapobiegania erozji wodnej i wietrznej, poprawić strukturę i porowatość gleby oraz zwiększyć zawartość substancji organicznej w wierzchniej warstwie gleby, ograniczyć parowanie wody z gleby oraz straty azotu w czasie zimy.

Uprawa roślin ma być prowadzona w formie uprawy konserwującej bezorkowej lub uprawy pasowej (*strip-till*), przy czym zabiegi uprawowe w danym roku wykonywane są z odstępami od uprawy płuźnej w zespole uprawek późniwnych i przedsiwnych, a po zbiorze uprawy pozostawia się na polu całość resztek późniwnych w formie mulczu.

Punkty za realizację praktyki są przyznawane do powierzchni gruntów ornych, z wyjątkiem gruntów ornych, na których jest prowadzona uprawa zerowa lub na których są uprawiane trawy lub inne zielne rośliny pastewne.

Dodatkowo, rolnika obowiązuje prowadzenie rejestru zabiegów agrotechnicznych.

- **Wymieszanie słomy z glebą - 2 pkt**

Praktyka ma na celu poprawę żyzności gleby.

Praktyka polega na rozdrobieniu i przyoraniu lub wymieszaniu z glebą całej słomy po zbiorze plonu głównego, przy czym przez słomę rozumie się pozostałe po oddzieleniu ziarna lub nasion suche źdźbła, łodygi, liście, plewy, łuszczyzny i strączyzny dojrzałych roślin uprawnych zbożowych (w tym kukurydzy), oleistych i bobowatych. Rolnik będzie obowiązany do prowadzenia rejestru zabiegów agrotechnicznych.

II. Ekoschemat Obszary z roślinami miododajnymi

Płatności do obszarów z roślinami miododajnymi

Celem jest zachęcenie rolników do tworzenia obszarów z roślinami miododajnymi, stanowiącymi długotrwałe, różnorodnie i bezpieczne żerowiska dla pszczoły miodnej i dzikich owadów zapylających – przyczyni się to do ochrony różnorodności biologicznej.

Polegają one na utworzeniu obszaru z roślinami miododajnymi przez wysiew mieszanki składającej się z co najmniej dwóch gatunków roślin miododajnych, z tym że ta mieszanka ma obejmować co najmniej jeden gatunek roślin miododajnych z gatunków nieprodukcyjnych i gatunki o charakterze produkcyjnym nie mogą dominować w tej mieszance. Wykazy ww. gatunków są wymienione w załącznikach do rozporządzenia. Dodatkowo, w terminie do dnia

31 sierpnia obowiązuje zakaz prowadzenia produkcji rolnej (w tym zakaz wypasu i koszenia) oraz zakaz stosowania środków ochrony roślin. Zakaz ten nie dotyczy prowadzenia pasiek.

Uwaga!

Powierzchnia obszarów z roślinami miododajnymi nie może być zgłoszona jako realizacja normy GAEC 8.

Szacowana stawka: ok. 269 EUR/ha.

III. Ekoschemat Retencjonowanie wody na trwałych użytkach zielonych

Płatności do retencjonowania wody na trwałych użytkach zielonych

Celem jest promowanie retencjonowania wody, które poprawia gospodarkę wodną, a także ogranicza emisję dwutlenku węgla do atmosfery (poprzez ograniczenie rozkładu materii organicznej).

Warunkiem uzyskania płatności jest wystąpienie na TUZ zalania lub podtopienia, przy czym zalanie lub podtopienie występuje, gdy stan wysycenia profilu glebowego wodą utrzymuje się na poziomie przynajmniej 80%, co najmniej przez 12 następujących po sobie dni, w okresie od dnia 1 maja do dnia 30 września roku, w którym został złożony wniosek o przyznanie płatności. Płatność dotyczy TUZ objętych równolegle wsparciem: ekologicznym lub w ramach praktyki Ekstensywne użytkowanie TUZ z obsadą zwierząt (w ramach płatności do rolnictwa węglowego i zarządzania składnikami odżywczymi), lub rolno-środowiskowo-klimatycznym związanym z zachowaniem niektórych cennych siedlisk przyrodniczych i siedlisk zagrożonych gatunków ptaków lub ekstensywnym użytkowaniem łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000.

Uwaga!

Rolnik nie wskazuje we wniosku konkretnych działek, które mogą być zalane wodą, a jedynie zaznacza chęć ubiegania się o tę płatność. Informacje o wystąpieniu zalania lub podtopienia TUZ przekazywane są przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa-PIB do ARiMR, na podstawie danych satelitarnych.

Szacowana stawka: ok. 63 EUR/ha.

IV. Ekoschemat Prowadzenie produkcji roślinnej w systemie Integrowanej Produkcji Roślin

Płatności do integrowanej produkcji roślin

Płatność jest przyznana do powierzchni upraw prowadzonych w danym roku, zgodnie z metodykami integrowanej produkcji roślin (IP) pod nadzorem podmiotu certyfikującego oraz do powierzchni trwałych użytków zielonych odpowiadającej powierzchni upraw prowadzonych w systemie IP.

Szczegóły dotyczące IP oraz metodyki, dostępne są na stronie Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa: <https://piorin.gov.pl/integrowana-produkcja/>

Dodatkowo rolnik musi zachować, w danym roku kalendarzowym, wszystkie posiadane w gospodarstwie trwałe użytki zielone, co wpłynie pozytywnie na magazynowanie glebowej substancji organicznej i próchnicy.

Szacowana stawka: ok. 292 EUR/ha.

V. Ekoschemat Biologiczna ochrona upraw

Płatności do biologicznej ochrony upraw

Celem jest ograniczenie stosowania chemicznych środków ochrony roślin, co będzie miało pozytywny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej i zmniejszy depozycję chemicznych środków ochrony roślin do środowiska. Płatności będą przyznawane za stosowanie zabiegu ochrony roślin z wykorzystaniem biologicznej ochrony roślin przy użyciu preparatów mikrobiologicznych, jeżeli zgodnie z etykietą danego środka, został zastosowany co najmniej jeden zabieg ochrony upraw przy użyciu środka ochrony roślin. Ma to wyeliminować konieczność wykonania zabiegu chemicznego.

Warunkiem uzyskania płatności jest przekazanie do ARiMR (w terminie do dnia 31 sierpnia) imiennego dokumentu potwierdzającego zakup preparatu mikrobiologicznego, wskazującego jaki środek ochrony roślin został nabyty oraz jego ilość. Przeprowadzenie zabiegu chemicznym środkiem ochrony roślin dopuszczone jest w przypadku gdy eliminacja danego agrofaga za pomocą zastosowanego mikrobiologicznego środka ochrony roślin okaże się nieskuteczna.

Szacowana stawka: ok. 90 EUR/ha.

VI. Echoschemat Dobrostan zwierząt

Celem echoschematu Dobrostan zwierząt jest zachęcenie rolników do promowania podwyższonych warunków dobrostanu zwierząt. Wsparcie można uzyskać za realizację zobowiązań w zakresie dobrostanu zwierząt, które wykraczają ponad odpowiednie normy wynikające z powszechnie obowiązującego prawa¹ i powszechnie stosowane praktyki.

Zgodnie z oczekiwaniami środowiska rolniczego Polska zdecydowała o dokonaniu zmian w Planie Strategicznych dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027 (PS WPR) w zakresie wsparcia w ramach interwencji Dobrostan zwierząt m.in. **polegających na zniesieniu** obowiązku realizacji praktyki dotyczącej zapewnienia zwiększonej powierzchni bytowej w pomieszczeniach lub w budynkach o co najmniej 20% jako praktyki warunkującej możliwość realizacji praktyk dodatkowych w odniesieniu do bydła. Ponadto zgłoszono propozycję zmiany dotyczącą umożliwienia skorzystania z praktyk dodatkowych hodowcom bydła utrzymywanego w pomieszczeniach lub **w budynkach na uwięzi** (z wyłączeniem praktyk polegających na zapewnieniu zwiększonej powierzchni bytowej w pomieszczeniach lub w

---

¹ Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.)

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

budynkach). Dodatkowo została zgłoszona propozycja zmiany polegająca na dodaniu wariantu dobrostan **krów mamek utrzymywanych w systemie otwartym**.

Wymagania wspólne w ekoschemacie Dobrostan zwierząt:

1. Posiadanie odpowiedniej siedziby stada zarejestrowanej zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt, a w przypadku drobiu – numer zakładu drobiu.
2. Wymogi odnoszące się do danej grupy zwierząt dotyczą wszystkich zwierząt tej grupy utrzymywanych w gospodarstwie rolnym.
3. Zwierzęta objęte wymogami są oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt (jeśli dotyczy).
4. Rolnik realizujący interwencję dotyczącą dobrostanu zwierząt zobowiązany jest do jednorazowego odbycia szkolenia z zakresu metod ograniczających stosowanie antybiotyków (wymóg od 2024 r.).
5. Rolnik posiada plan poprawy dobrostanu zwierząt (w przypadku bydła nie dotyczy praktyk polegających na zapewnieniu wypasu, wybiegu, ściółki, a także późniejszego odsadzania cieląt w odniesieniu do krów mlecznych).

W odniesieniu **do świń i bydła** - obowiązuje system punktowy tzn., rolnik może z listy praktyk wybrać te, które chce realizować w swoim gospodarstwie. Natomiast **w odniesieniu do owiec, kóz, koni i drobiu** obowiązuje system wariantowy, tzn. płatność przysługuje za realizację pakietu wymogów.

System punktowy polega na wycenie poszczególnych praktyk wpływających na poprawę dobrostanu zwierząt (na podstawie wyliczonych stawek płatności dobrostanowych stanowiących rekompensatę za utracone korzyści i za dodatkowe koszty): **1 punkt odpowiada ok. 100 zł czyli ok. 22,47 euro (1 euro = 4,45 zł)**.

Wymagania specyficzne dla danego gatunku/grupy technologicznej zwierząt objętych ekoschematem Dobrostan zwierząt:

Lochy

Wszystkie lochy w gospodarstwie rolnym są indywidualnie oznakowane i zarejestrowane zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt – w przypadku dobrostanu loch.

Lochy nie są utrzymywane w systemie jarzmowym; dopuszcza się jednak utrzymywanie loch w jarzmie w okresie okołoporodowym nie dłużej niż przez 14 dni.

Lochom zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% lub o co najmniej 50% powierzchnię bytową w pomieszczeniach/budynkach.

W przypadku realizacji praktyki polegającej na zapewnieniu zwiększonej powierzchni bytowej, rolnik może dodatkowo realizować poniższe praktyki:

- zapewnienie utrzymania na ściółce ze słomy lub podobnego materiału powierzchni pozwalającej na jednoczesny odpoczynek loch,

- późniejsze odsadzanie prosiąt - nie wcześniej niż w 35. dniu ich urodzenia.

Minimalne wielkości powierzchni

LOCHY				
Lp.		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie - zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa	Wymogi obowiązujące w dobrostanie - zwiększona o co najmniej 50% powierzchnia bytowa
1.	Powierzchnia kojca, dla loch w okresie porodu i odchowu prosiąt ssących	co najmniej 3,5 m ²	co najmniej 4,2 m²	co najmniej 5,25 m²
Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania grupowo:				
2.	Loch	co najmniej 2,25 m ² , przy czym w przypadku loch prośnych, co najmniej 1,3 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 2,7 m² , przy czym w przypadku loch prośnych, co najmniej 1,3 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 3,4 m² , przy czym w przypadku loch prośnych, co najmniej 1,3 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe
	Loszek po pokryciu	co najmniej 1,64 m ² , przy czym co najmniej 0,95 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 2 m² , przy czym co najmniej 0,95 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe	co najmniej 2,5 m² , przy czym co najmniej 0,95 m ² powierzchni kojca powinno stanowić stałe podłoże i nie więcej niż 15% tego podłoża - otwory odpływowe
3.	Loch	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**}	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} tj. 3 m² ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**} tj. 2,4 m²	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} tj. 3,8 m² ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**} tj. 3 m²
	Loszek po pokryciu	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**}	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} tj. 2,2 m² ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**} tj. 1,8 m²	– do 5 sztuk - powinna być większa o 10% ^{**} tj. 2,7 m² ; – powyżej 39 sztuk - może być mniejsza o 10% ^{**} tj. 2,2 m²
Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania pojedynczo:				

4.	Loch (***)	co najmniej: – długość - długość zwierzęcia powiększona o 0,3 m, nie mniej jednak niż 2 m; – szerokość 0,6 m.	co najmniej 2,7 m²	co najmniej 3,4 m²
----	------------	---	--------------------------------------	--------------------------------------

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.)

(**) w stosunku do wartości wskazanych w pkt 2.

(***) Dotyczy gospodarstw utrzymujących mniej niż 10 loch lub loszek od 4. tygodnia po pokryciu do tygodnia przed przewidywanym terminem proszenia

Tuczniki

Do płatności kwalifikują się tuczniki pochodzące od loch utrzymywanych w gospodarstwach realizujących interwencję dotyczącą dobrostanu loch lub tuczniki pochodzące od loch utrzymywanych w siedzibie stada położonej nie dalej niż 50 km (w linii prostej) od siedziby stada, w której będą utrzymywane tuczniki, w odniesieniu do których realizowany jest dobrostan tuczników.

Tucznikom zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% lub o co najmniej 50% powierzchnię bytową w pomieszczeniach/budynkach.

W przypadku realizacji praktyki polegającej na zapewnieniu zwiększonej powierzchni bytowej, rolnik może dodatkowo realizować praktykę dotyczącą:

- zapewnienia utrzymania na ściółce ze słomy lub podobnego materiału na powierzchni pozwalającej na jednoczesny odpoczynek zwierząt.

W przypadku gospodarstw, w których prowadzi się cykl zamknięty świń, a rolnik realizuje jednocześnie dobrostan loch i dobrostan tuczników – możliwe jest otrzymanie **dotkownej płatności** do tuczniaka kwalifikującego się do płatności w ramach dobrostanu tuczników urodzonego w tym gospodarstwie.

Minimalne wielkości powierzchni

TUCZNIKI				
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 50% powierzchnia bytowa
1.	Powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić, w przypadku utrzymywania grupowego dla warchlaków i tuczników o masie ciała, co najmniej:			
	• do 10 kg	0,15 m ²	0,18 m ²	0,23 m ²
	• powyżej 10 do 20 kg	0,2 m ²	0,24 m ²	0,3 m ²

• powyżej 20 do 30 kg	0,3 m ²	0,36 m ²	0,45 m ²
• powyżej 30 do 50 kg	0,4 m ²	0,48 m ²	0,6 m ²
• powyżej 50 do 85 kg	0,55 m ²	0,66 m ²	0,83 m ²
• powyżej 85 do 110 kg	0,65 m ²	0,78 m ²	0,98 m ²
• powyżej 110 kg	1 m ²	1,2 m ²	1,5 m ²

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.)

W przypadku **świń (lochy i tuczniki)** - zapewnienie stałego dostępu do odpowiednich, wystarczających dla danej grupy technologicznej, ilości materiałów wzbogacających lub przedmiotów absorbujących ich uwagę.

Krowy mleczne

W ramach Dobrostanu krów mlecznych rolnik może wnioskować o następujące praktyki:

- zapewnienie krowom mlecznym wypasu przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym, bez uwięzi (przez min. 6 godz. dziennie).
- zapewnienie krowom mlecznym utrzymywanym grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach
- zapewnienie krowom mlecznym utrzymywanym grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 50% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach
- zapewnienie krowom mlecznym utrzymania na ściółce ze słomy lub podobnego materiału lub wydzielenie części ze ściółką ze słomą lub podobnym materiałem o powierzchni pozwalającej na jednoczesny odpoczynek krów,
- zapewnienie krowom mlecznym wybiegu przez co najmniej 4 godz. dziennie przez cały rok,
- późniejsze odsadzanie cieląt - nie wcześniej niż w 5. dniu od ich urodzenia.

W przypadku **utrzymywania bydła na uwięzi** w pomieszczeniu/budynku rolnik może realizować praktyki w zakresie zapewnienia wypasu, wybiegu, ściółki oraz późniejszego odsadzania cieląt.

Minimalne wielkości powierzchni

KROWY MLECZNE				
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 50% powierzchnia bytowa
1.	W systemie wolnostanowiskowym z wydzielonymi legowiskami: <ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska powierzchnia odpasowo - ruchowa 	długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; -	długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; co najmniej 4 m²	długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; co najmniej 5 m²
2.	Powierzchnia, w przeliczeniu na jedną sztukę w systemie wolnostanowiskowym bez wydzielonych legowisk na ściółce	co najmniej 4,5 m ²	co najmniej 5,4 m²	co najmniej 6,8 m²

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

Krowy mamki utrzymywane w pomieszczeniach lub w budynkach

Wymogami objęte są krowy mamki, cielęta, opasy o masie ciała do 300 kg i jałówki użytkowane w kierunku mięsnym.

W ramach Dobrostanu krów mamek utrzymywanych w pomieszczeniach lub w budynkach rolnik może wnioskować o następujące praktyki:

- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymywanych grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymywanych grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 50% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami wypasu przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym, bez uwięzi (przez min. 6 godz. dziennie).
- zapewnienie wybiegu przez co najmniej 4 godz. dziennie przez cały rok,
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymania na ściółce ze słomy lub podobnego materiału lub wydzielenie części ze ściółką ze słomą lub podobnym materiałem o powierzchni pozwalającej na jednoczesny odpoczynek krów,

W przypadku **utrzymywania bydła na uwięzi** w pomieszczeniu/budynku rolnik może realizować praktyki w zakresie zapewnienia wypasu, wybiegu oraz ściółki.

Odpowiednia powierzchnia bytowa w pomieszczeniach/budynkach zgodnie z tabelą podaną odpowiednio w ramach dobrostanu krów mlecznych (krowy) i w ramach dobrostanu opasów (cielęta i opasy o masie ciała do 300 kg) oraz w odniesieniu do jałówek zgodnie z poniższą tabelą:

Minimalne wielkości powierzchni

Jałówki				
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 50% powierzchnia bytowa
1.	W systemie wolnostanowiskowym z wydzielonymi legowiskami:	Jałówki powyżej 7 m-ca ciąży		
		<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m powierzchnia odpasowo – ruchowa: - 	<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; powierzchnia odpasowo – ruchowa: co najmniej 4 m² 	<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 2,1 m, szerokość - co najmniej 1,1 m; powierzchnia odpasowo – ruchowa: co najmniej 5 m²
		Jałówki powyżej 6 m-ca życia, ale nie dłużej niż do 7 m-ca ciąży		
		<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 1,9 m, szerokość - co najmniej 0,9 m; powierzchnia odpasowo – ruchowa: - 	<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 1,9 m, szerokość - co najmniej 0,9 m; powierzchnia odpasowo – ruchowa: - 4 m² 	<ul style="list-style-type: none"> wymiary wydzielonego legowiska: <ul style="list-style-type: none"> długość - co najmniej 1,9 m, szerokość - co najmniej 0,9 m; powierzchnia odpasowo – ruchowa: - 5 m²
2.	W systemie wolnostanowiskowym bez wydzielonych legowisk na ściółce	Jałówki powyżej 7 m-ca ciąży		
		co najmniej 4,5 m ²	co najmniej 5,4 m²	co najmniej 6,8 m²
		Jałówki powyżej 6 m-ca życia, ale nie dłużej niż do 7 m-ca ciąży		
co najmniej 2,2 m ²	co najmniej 2,6 m²	co najmniej 3,3 m²		
3.	W systemie wolnostanowiskowym bez wydzielonych legowisk i ściółki	Jałówki powyżej 19. m-ca życia, jednak nie dłużej niż do 7. m-ca ciąży		
		co najmniej 2 m ²	co najmniej 2,2 m²	co najmniej 3 m²
		Jałówek powyżej 6. m-ca życia do 19. m-ca życia		
co najmniej 1,6 m ²	co najmniej 1,9 m²	co najmniej 2,4 m²		

(*)Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

Krowy mamki utrzymywane w systemie otwartym

Wymogami objęte są krowy mamki, cielęta, opasy o masie ciała do 300 kg i jałówki użytkowane w kierunku mięsnym.

Zwierzęta utrzymywane są bez uwięzi.

Krowom mamkom, cielętom, opasom o masie ciała do 300 kg i jałówkom użytkowanym w kierunku mięsnym, zapewnia się zwiększoną o co najmniej 20% zewnętrzną powierzchnię bytową.

Minimalne wielkości powierzchni zewnętrznych

Zwierzęta objęte wymogami			
lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie - zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa
Powierzchnia, na której utrzymywane jest bydło na 1 sztukę wynosi, co najmniej:			
1.	Cielęta	5 m ²	6 m ²
2.	Jałówki	10 m ²	12 m ²
3.	Opasy do 300 kg	-	12 m ²
4.	Krowy	15 m ²	18 m ²

Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

Opasy

W przypadku opasów, które nie pochodzą od krów mamek objętych interwencją - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe w wieku od ukończenia 4 miesiąca do ukończenia 18 miesiąca, utrzymywane w danym gospodarstwie w tym okresie, co najmniej przez 120 dni.

W przypadku opasów, które pochodzą od krów mamek objętych interwencją - do płatności kwalifikuje się bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg do ukończenia 18 miesiąca, utrzymywane w danym gospodarstwie, w tym okresie, co najmniej przez 120 dni.

Wymogami objęte jest bydło opasowe w wieku kwalifikującym się do płatności.

W ramach Dobrostanu opasów utrzymywanych w pomieszczeniach lub w budynkach rolnik może wnioskować o następujące praktyki:

- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymywanym grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 20% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymywanym grupowo bez uwięzi wolnostanowiskowo zwiększonej o co najmniej 50% powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach

- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami wypasu przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym, bez uwięzi (przez min. 6 godz. dziennie).
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami wybiegu przez co najmniej 4 godz. dziennie przez cały rok,
- zapewnienie zwierzętom objętym wymogami utrzymania na ściółce ze słomy lub podobnego materiału lub wydzielenie części ze ściółką ze słomą lub podobnym materiałem o powierzchni pozwalającej na jednoczesny odpoczynek krów,

W przypadku **utrzymywania bydła na uwięzi** w pomieszczeniu/budynku rolnik może realizować praktyki w zakresie zapewnienia wypasu, wybiegu oraz ściółki.

Do płatności dobrostanowej w ramach Dobrostanu opasów kwalifikuje się bydło o określonym w komputerowej bazie danych prowadzonej przez ARiMR typie użytkowym mlecznym lub mięsnym a w przypadku bydła w typie użytkowym kombinowanym – o mlecznym lub mięsnym kierunku użytkowania, w odniesieniu do którego rolnik określił przeznaczenie do opasu.

Minimalne wielkości powierzchni

OPASY				
Lp		Obowiązujące normy prawne	Wymogi obowiązujące w dobrostanie - zwiększona o co najmniej 20% powierzchnia bytowa	Wymogi obowiązujące w dobrostanie – zwiększona o co najmniej 50% powierzchnia bytowa
CIELETA (*)				
1.	Utrzymywane pojedynczo – wymiary kojca***	a) szerokość - co najmniej wysokość cielęcia w kłębie, b) długość - co najmniej 1,1 długości ciała cielęcia mierzonej od czubka nosa do ogonowej krawędzi guza kulszowego;	a) szerokość - co najmniej wysokość cielęcia w kłębie +20%, b) długość - co najmniej 1,1 długości ciała cielęcia mierzonej od czubka nosa do ogonowej krawędzi guza kulszowego + 20%	a) szerokość - co najmniej wysokość cielęcia w kłębie +50%, b) długość - co najmniej 1,1 długości ciała cielęcia mierzonej od czubka nosa do ogonowej krawędzi guza kulszowego + 50%
	Utrzymywane grupowo – powierzchnia kojca w przeliczeniu na jedną sztukę	1) 1,5 m ² - dla cieląt o masie ciała do 150 kg; 2) 1,7 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 150 do 220 kg; 3) 1,8 m ² - dla cieląt o masie ciała powyżej 220 kg.	1) 1,8 m² - dla cieląt o masie ciała do 150 kg; 2) 2 m² - dla cieląt o masie ciała powyżej 150 do 220 kg; 3) 2,2 m² - dla cieląt o masie ciała powyżej 220 kg.	1) 2,3 m² - dla cieląt o masie ciała do 150 kg; 2) 2,6 m² - dla cieląt o masie ciała powyżej 150 do 220 kg; 3) 2,7 m² - dla cieląt o masie ciała powyżej 220 kg.
OPASY (**)				
2.	Utrzymywane bez uwięzi wolnostanowiskowo	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,6 m ² ;	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,9 m²	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 2,4 m²

	bez wydzielonych legowisk na ściółce – powierzchnia w przeliczeniu na jedną sztukę	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,2 m ² ;	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,6 m²	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 3,3 m²
3.	Utrzymywane bez uwięzi wolnostanowiskowo, bez wydzielonych legowisk i ściółki	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,3 m ²	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 1,6 m²	bydło opasowe o masie ciała do 300 kg - co najmniej 2 m²
		bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 1,8 m ²	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,2 m²	bydło opasowe o masie ciała powyżej 300 kg - co najmniej 2,7 m²

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

(**) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

(***) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (tj. Dz.U. z 2022 poz. 572) - pojedynczo można utrzymywać cielęta w wieku powyżej 8 tygodni tylko w gospodarstwach, które posiadają mniej niż 6 sztuk cieląt (w gospodarstwach utrzymujących co najmniej 6 cieląt – zabrania się utrzymania pojedynczo cieląt w wieku powyżej 8 tygodnia życia).

Owce

Zwierzętom z gatunku owca domowa zapewnia się:

- wypas lub dostęp do wybiegu - przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym,
- zwiększoną o co najmniej 20% powierzchnię bytową w pomieszczeniach/budynkach.

Minimalne wielkości powierzchni

OWCE			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia pomieszczenia dla owiec utrzymywanych pojedynczo powinna wynosić w przypadku utrzymywania:		
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	-	co najmniej 2,16 m²
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z jagnięciem	co najmniej 2,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,7 m ² dla każdego następnego jagnięcia ssącego	co najmniej 3 m² i dodatkowo co najmniej 0,84 m² dla każdego następnego jagnięcia ssącego
	samicy gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy(**)	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m²
	samca gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy(**)	co najmniej 2 m ²	co najmniej 2,4 m²
	samca gatunku owca domowa - skopka	co najmniej 0,8 m ²	co najmniej 0,96 m²

2.	Powierzchnia pomieszczenia dla owiec utrzymywanych grupowo, w przeliczeniu na jedną sztukę , powinna wynosić w przypadku utrzymywania:		
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	-	co najmniej 1,2 m²
	samicy gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z jagnięciem	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,5 m ² dla każdego następnego jagnięcia ssącego	co najmniej 1,8 m² i dodatkowo co najmniej 0,6 m² dla każdego następnego jagnięcia ssącego
	samicy gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy	co najmniej 0,8 m ²	co najmniej 0,96 m²
	samica gatunku owca domowa w wieku powyżej 12 miesięcy(**)	co najmniej 2 m ²	co najmniej 2,4 m²
	samica gatunku owca domowa w wieku od 6 do 12 miesięcy(**)	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samica gatunku owca domowa - skopka	co najmniej 0,6 m ²	co najmniej 0,72 m²

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1966)

(**) nie dotyczy skopków

Kozy

Zwierzętom z gatunku koza domowa zapewnia się:

- utrzymywanie bez uwięzi,
- zwiększoną co najmniej o 20% powierzchnię bytową w pomieszczeniach/budynkach,
- dostęp do wybiegu przez cały rok - o powierzchni zwiększonej co najmniej o 20%,
- wypas przez co najmniej 120 dni w sezonie wegetacyjnym.

Minimalne wielkości powierzchni

KOZY			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia kojca w przypadku utrzymywania pojedynczego w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:		
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z koźlęciem ssącym	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla każdego następnego koźlęcia ssącego	co najmniej 1,8 m² i dodatkowo co najmniej 0,36 m² dla każdego następnego koźlęcia ssącego
	samica gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samica gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy przeznaczonego do rozrodu	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m²

	Powierzchnia kojca w przypadku utrzymywania grupowego w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:		
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samicy gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy z koźlęciem ssącym	co najmniej 1,5 m ² i dodatkowo co najmniej 0,3 m ² dla każdego następnego koźlęcia ssącego	co najmniej 1,8 m² i dodatkowo co najmniej 0,36 m² dla każdego następnego koźlęcia ssącego
2.	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy	co najmniej 1,5 m ²	co najmniej 1,8 m²
	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy przeznaczony do rozrodu	co najmniej 3 m ²	co najmniej 3,6 m²
	samicy lub samca od odsadzenia do osiągnięcia dojrzałości płciowej tj. do ukończenia 12 miesięcy.	co najmniej 1 m ²	co najmniej 1,2 m²
Powierzchnia wybiegu w przeliczeniu na jedną sztukę powinna wynosić w przypadku utrzymywania:			
	wszystkie grupy technologiczne z gatunku koza poza samcem w wieku powyżej 12 miesięcy, w tym również samcem w tym wieku przeznaczonym do rozrodu	co najmniej 4 m ²	co najmniej 4,8 m²
3.	samca gatunku koza domowa w wieku powyżej 12 miesięcy, w tym również samca w tym wieku przeznaczony do rozrodu	co najmniej 6 m ²	co najmniej 7,2 m²

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019 r., poz. 1966)

Konie utrzymywane w pomieszczeniach/budynkach:

Minimalna liczba posiadanych zwierząt - 2 szt. koni w wieku co najmniej 24 miesiące lub klacz ze źrebięciem zgłoszonym do ARiMR.

Do płatności nie kwalifikują się konie utrzymywane w dzikich lub półdzikich warunkach, pochodzące z obszarów parku narodowego albo parku krajobrazowego, wskazanych zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Wszystkim zwierzętom zapewnia się:

- utrzymywanie bez uwięzi,
- w sezonie wegetacyjnym - wypas lub dostęp do powierzchni zewnętrznych przez co najmniej 140 dni (przez min. 6 godz. dziennie),
- poza sezonem wegetacyjnym - dostęp do powierzchni zewnętrznych lub biegałni przez min. 2 godz. dziennie o powiększonej powierzchni, boksów lub w przypadku

utrzymywania wolnostanowiskowego w pomieszczeniach/budynkach - powierzchni zwiększonej co najmniej o 20%.

Minimalne wielkości powierzchni

KONIE			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia boksu	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m - co najmniej 6 m²; • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi powyżej 1,47 m - co najmniej 9 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 12 m². 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi do 1,47 m - co najmniej 7,2 m²; • <u>konie dorosłe</u>, których wysokość w kłębie wynosi powyżej 1,47 m - co najmniej 10,8 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 14,4 m².
2.	Powierzchnia w przypadku utrzymywania w systemie wolnostanowiskowym bez uwięzi	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe lub młodzież po odsadzeniu od matki</u> - co najmniej 10 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 12 m². 	<ul style="list-style-type: none"> • <u>konie dorosłe lub młodzież po odsadzeniu od matki</u> - co najmniej 12 m²; • <u>klacz ze źrebięciem</u> - co najmniej 14,4 m².

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966).

Konie utrzymywane w systemie otwartym:

Minimalna liczba posiadanych zwierząt - 2 szt. koni w wieku co najmniej 24 miesiące lub klacz ze źrebięciem zgłoszonym do ARiMR.

Do płatności nie kwalifikują się konie utrzymywane w dzikich lub półdzikich warunkach, pochodzące z obszarów parku narodowego albo parku krajobrazowego, wskazanych zgodnie z przepisami o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt.

Wszystkim zwierzętom zapewnia się:

- zadaszenie o powierzchni pozwalającej na jednoczesne przebywanie wszystkich koni pod tym zadaszeniem,
- ściółkę pod zadaszeniem,
- powierzchnię zewnętrzną zwiększoną co najmniej o 20% względem powierzchni wymaganej dla systemu otwartego.

Minimalne wielkości powierzchni

KONIE			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.	Powierzchnia w systemie otwartym	koń dorosły – 0,1 ha	koń** – 0,12 ha

(*) Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (t. j. Dz. U. z 2019, poz. 1966), (**) niezależnie od wieku i płci

Kury nioski:

- posiadanie numeru zakładu drobiu nadanego przez ARiMR,
- minimalna liczba posiadanych w gospodarstwie stanowisk - 350,
- zakaz przycinania dziobów w gospodarstwie,
- zapewnienie utrzymania bez klatek na ściółce,
- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w kurniku - obsada nie większa niż 7 szt./m² powierzchni użytkowej podłogi,
- zapewnienie zwiększonej dostępności gniazd: w przypadku stosowania gniazd pojedynczych - nie więcej niż 5 kur niosek/gniazdo, a w przypadku gniazd grupowych - nie więcej niż 96 kur niosek/m² powierzchni gniazda,
- zapewnienie grzędę o długości min. 0,2 m/kurę nioskę,
- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

Minimalne wymagania

KURY NIOSKI			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
1.		utrzymanie klatkowe utrzymanie bez klatek	utrzymanie bez klatek
W przypadku utrzymywania kur niosek bez klatek			
2.	Obsada	max 9 szt./m ²	max 7 szt./m ²
3.	Gniazdo <ul style="list-style-type: none"> • pojedyncze lub • grupowe	<ul style="list-style-type: none"> • max 7 kur niosek/gniazdo • max 120 kur niosek/m²	<ul style="list-style-type: none"> • max 5 kur niosek/gniazdo • max 96 kur niosek/m²
4.	Grzędę	co najmniej 0,15 m x liczba kur niosek	co najmniej 0,2 m x liczba kur niosek
5.	Inne	w celu przeciwdziałania wydziobywaniu piór i kanibalizmowi możliwe jest przycinanie dziobów przed ukończeniem 10 dnia życia	zakaz przycinania dziobów
		-	zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

Kurczęta brojlery

- posiadanie numeru zakładu drobiu nadanego przez ARiMR,
- minimalna liczba posiadanych w gospodarstwie stanowisk - 500,
- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w kurniku - maksymalne zagęszczenie obsady nie większe niż 30 kg/m² i jednocześnie nie większe niż 20 szt./m²,
- zapewnienie co najmniej 6 godzin fazy ciemnej na dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia,
- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

Minimalne wymagania

KURCZĘTA BROJLERY			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Utrzymywanie kurcząt brojlerów			
1.	Obsada	max 33 kg/m ²	max 30 kg/m ² i nie więcej niż 20 szt./m ²
2.	Inne	w okresie 7 dni od dnia umieszczenia kurcząt brojlerów w kurniku, a także w okresie 3 dni przed przewidywanym dniem ich uboju oświetlenie dostosowuje się do 24-godzinnego rytmu, z okresami zaciemnienia trwającymi co najmniej 6 godzin ogółem i co najmniej z jednym okresem nieprzerwanego zaciemnienia trwającym przynajmniej 4 godziny, z wyłączeniem okresów przyciemniania	co najmniej 6 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia;
		-	stały dostęp do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*) Rozporządzenie MRiRW z dnia 15 lutego 2010 r. w sprawie wymagań i sposobu postępowania przy utrzymywaniu gatunków zwierząt gospodarskich, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 56, poz. 344, z późn. zm.).

Indyki utrzymywane w przeznaczeniu na produkcję mięsa:

- posiadanie numeru zakładu drobiu nadanego przez ARiMR,
- minimalna liczba posiadanych w gospodarstwie stanowisk - 100,
- zapewnienie zwiększonej powierzchni bytowej w pomieszczeniu/budynku – maksymalne zagęszczenie obsady nie większe niż 50 kg/m²,
- zapewnienie co najmniej 8 godzin fazy ciemnej na dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia,
- zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie.

Minimalne wymagania

INDYKI UTRZYMYWANE Z PRZEZNACZENIEM NA PRODUKCJĘ MIĘSA			
Lp		Obowiązujące normy prawne*	Wymogi obowiązujące w dobrostanie
Utrzymywanie indyków bez klatek			
1.	Obsada	max 57 kg/m ²	max 50 kg/m ²
2.	Inne	-	zapewnienie co najmniej 8 godzin fazy ciemnej/dobę następującej po fazie jasnej oświetlenia
		-	zapewnienie stałego dostępu do materiałów lub przedmiotów absorbujących uwagę o jakości niewywierającej szkodliwego wpływu na zdrowie

(*)Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 28 czerwca 2010 r. w sprawie minimalnych warunków utrzymywania gatunków zwierząt gospodarskich innych niż te, dla których normy ochrony zostały określone w przepisach Unii Europejskiej (Dz. U. z 2019, poz. 1966).

Zwierzęta utrzymywane zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego

Zwierzęta gatunków/grup technologicznych objętych interwencją, które są utrzymywane zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego, co zostało potwierdzone przez jednostki certyfikujące w rolnictwie ekologicznym, mogą kwalifikować się do płatności na uproszczonych zasadach, tj. nie muszą posiadać planu poprawy dobrostanu zwierząt oraz prowadzić rejestru wypasu krów mlecznych.

W odniesieniu do dobrostanu loch, tuczników, krów mamek i opasów możliwość uproszczonej realizacji ekoschematu dotyczy jedynie praktyki polegającej na zapewnieniu zwierzętom powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach zwiększonej o co najmniej 20%.

W przypadku dobrostanu krów mlecznych możliwość uproszczonej realizacji ekoschematu dotyczy praktyki polegającej na zapewnieniu zwierzętom powierzchni bytowej w pomieszczeniach/budynkach zwiększonej o co najmniej 20% lub praktyki dotyczącej wypasu.

W przypadku gospodarstw, w których prowadzi się cykl zamknięty świń, a rolnik realizuje jednocześnie dobrostan loch i dobrostan tuczników – możliwe jest otrzymanie dodatkowej płatności do tuczniaka kwalifikującego się do płatności w ramach dobrostanu tuczników i urodzonego w tym gospodarstwie.

Pozostałe praktyki w odniesieniu do świń i bydła realizuje się na zasadach ogólnych.

Na uproszczonych zasadach rolnicy utrzymujący zwierzęta zgodnie z systemem rolnictwa ekologicznego kwalifikują się także do dobrostanu zwierząt w zakresie owiec, kur niosek, kurcząt brojlerów, indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na mięso, koni oraz kóz.

Jakie wsparcie można otrzymać

Budżet tego ekoschematu średniorocznie będzie wynosił ok. 275 mln euro, czyli przewyższy prawie 4-krotnie budżet przewidziany dla dobrostanu PROW 2014-2020, który wynosił średniorocznie ok. 70 mln euro. Całkowita alokacja finansowa (w latach 2023-2027) dla ekoschematu Dobrostan zwierząt wynosi łącznie ok. 1,377 mld euro, a w działaniu Dobrostan

zwierząt PROW 2014-2020 wynosiła ok. 211 mln euro (od uruchomienia Dobrostanu w 2020 r. do 2022 r.).

Płatność roczna przyznawana do sztuki zwierzęcia.

Płatności stanowią rekompensatę za utracone korzyści i za dodatkowe koszty związane z realizacją praktyk wykraczających ponad obowiązujące lub powszechnie stosowane standardy.

Szacowane stawki płatności będą płacone w przypadku:

- dobrostanu loch - za lochę,
- dobrostanu tuczników – za tucznika,
- dobrostanu krów mlecznych - za krowę mleczną,
- dobrostanu krów mamek utrzymywanych w pomieszczeniu/budynku - za krowę mamkę,
- dobrostanu krów mamek utrzymywanych w systemie otwartym - za krowę mamkę,
- dobrostanu opasów - za opasa,
- dobrostanu owiec - za samicę gatunku owca domowa w wieku co najmniej 12 miesięcy,
- dobrostanu kur niosek - za kurę nioskę,
- dobrostanu kurcząt brojlerów - za kurczę brojlera,
- dobrostanu indyków utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa - za indyka,
- dobrostanu koni – utrzymywanych w pomieszczeniu/budynku - za konia w wieku co najmniej 24 miesiące,
- dobrostanu koni - utrzymywanych w systemie otwartym - za konia w wieku co najmniej 24 miesiące,
- dobrostanu kóz - za samicę gatunku koza domowa w wieku co najmniej 12 miesięcy.

Wysokość płatności dobrostanowych [pkt/szt.] - **zwierzęta objęte systemem punktowym** (1 punkt = ok. 100 zł. = ok. 22,47 euro):

Praktyka	Bydło utrzymywane bez uwięzi			Bydło utrzymywane na uwięzi		
	Krowy mleczne	Krowy mamki	Opasy	Krowy mleczne	Krowy mamki	Opasy
Zwiększenie powierzchni bytowej w budynkach/ pomieszczeniach o co najmniej 20%	6,9	3,6	0,8	nd	nd	nd
Utrzymanie na ściółce	1,0	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9
Późniejsze odsadzanie młodych	1,7	nd	nd	1,7	nd	nd
Wybieg	2,0	1,5	2,8	2,0	1,5	2,8
Wypas	3,1	1,5	2,9	3,1	1,5	2,9

Zwiększenie powierzchni bytowej w budynkach/ pomieszczeniach o co najmniej 50%	10,0	9,1	2,0	nd	nd	nd
System otwarty	nd	3,8	nd	nd	nd	nd

Wysokość płatności dobrostanowych - [zł/szt.] - **zwierzęta objęte systemem wariantowym:**

- Owce -154,49 zł/szt. (wg stanu średniookresowego)
- Kozy - 149,2 zł/szt. (wg stanu średniookresowego)
- Konie (zwiększona powierzchnia w budynkach/pomieszczeniach) - 432,63 zł/szt. (wg stanu średniookresowego)
- Konie (system otwarty) -195,87 zł/szt. (wg stanu średniookresowego)
- Kury nioski - 14,15 zł/szt. (wg stanu średniookresowego)
- Kurczęta brojlery - 0,2 zł/szt. (wg liczby zwierząt wyprodukowanych)
- Indyki z przeznaczeniem na produkcję mięsa - 3,0 zł/szt. (wg liczby zwierząt wyprodukowanych).

Płatności w obrębie danej grupy technologicznej są przyznawane z zastosowaniem poniższych progów degresywności (nie dotyczy płatności do zwierząt utrzymywanych w systemie rolnictwa ekologicznego, jeżeli rolnik ubiega się o te płatności na uproszczonych zasadach):

- do 100 DJP - 100%
- powyżej 100 DJP do 150 DJP - 75%
- powyżej 150 DJP - brak płatności.

Interwencje rolno-środowiskowo-klimatyczne

Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków na obszarach Natura 2000

Celem interwencji jest utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony na obszarach Natura 2000:

- cennych siedlisk przyrodniczych (tj. zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, zalewowych łąk selernicowych i słonorośli, muraw, półnaturalnych łąk wilgotnych i świeżych oraz torfowisk),
- siedlisk lęgowych ptaków (tj. rycyka, kszyka, krwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki oraz derkacza).

Występowanie ww. siedlisk jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności:

- stosowanie odpowiedniej liczby pokosów,
- ekstensywny wypas zwierząt,
- dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zakres wymogów różni się w zależności od przedmiotu ochrony - dostosowany jest do preferencji

zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada użytki rolne lub obszary przyrodnicze (tj. obszary niebędące użytkami rolnymi, na których występują określone typy cennych siedlisk przyrodniczych lub siedlisk lęgowych ptaków) o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha.

Pomoc przysługuje do powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Jakie można otrzymać wsparcie

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem.

Stawka płatności:

- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe - 1568 zł/ha.
- Zalewowe łąki selernicowe i słonorośla - 1452 zł/ha.
- Murawy - 1612 zł/ha.
- Półnaturalne łąki wilgotne - 1115 zł/ha.
- Półnaturalne łąki świeże - 1497 zł/ha.

- Torfowiska - 912 zł/ha (wymogi kluczowe), - 1536 zł/ha (wymogi kluczowe i uzupełniające).
- Ochrona siedlisk lęgowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyk, krwawodziób i czajka) -1055 zł/ha.
- Ochrona siedlisk lęgowych dubelta i kulika wielkiego - 1347 zł/ha.
- Ochrona siedlisk lęgowych wodniczki - 1555 zł/ha.
- Ochrona siedlisk lęgowych derkacza - 1055 zł/ha.

Beneficjentowi realizującemu zobowiązanie na obszarach niebędących użytkami rolnymi (i innymi niż wariant Murawy) będzie mogła być przyznana także dodatkowa płatność (płatność oparta na rezultacie – “*result-based*”) w przypadku zalania lub podtopienia gruntu w wysokości 280 zł/ha. Informacja o podtopieniu lub zalaniu będzie oparta na monitoringu satelitarnym.

Płatność będzie mogła być jednorazowo powiększona o rekompensatę kosztów transakcyjnych. Wysokość tej rekompensaty będzie uzależniona w zależności od zakresu usług wykonywanych przez eksperta przyrodniczego.

Ochrona cennych siedlisk i zagrożonych gatunków poza obszarami Natura 2000

Celem interwencji jest utrzymanie, zapobieganie pogarszaniu się lub przywrócenie właściwego stanu ochrony poza obszarami Natura 2000:

- cennych siedlisk przyrodniczych (tj. zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, zalewowych łąk selernicowych i słonorośli, muraw, półnaturalnych łąk wilgotnych i świeżych oraz torfowisk);
- siedlisk lęgowych ptaków (tj. rycyka, kszyka, krwawodzioba, czajki, dubelta, kulika wielkiego, wodniczki oraz derkacza).

Występowanie ww. siedlisk jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności:

- stosowanie odpowiedniej liczby pokosów;
- ekstensywny wypas zwierząt;
- dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zakres wymogów różni się w zależności od przedmiotu ochrony - dostosowany jest do preferencji zagrożonych gatunków oraz charakteru siedlisk przyrodniczych.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada użytki rolne lub obszary przyrodnicze (tj. obszary niebędące użytkami rolnymi, na których występują określone typy cennych siedlisk przyrodniczych lub siedlisk lęgowych ptaków) o powierzchni nie mniejszej niż 1 ha.

Pomoc przysługuje do powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem.

Stawka płatności:

- Zmiennowilgotne łąki trzęślicowe - 1568 zł/ha.
- Zalewowe łąki sełernicowe i słonorośla - 1452 zł/ha.
- Murawy - 1612 zł/ha.
- Półnaturalne łąki wilgotne - 1115 zł/ha.
- Półnaturalne łąki świeże - 1497 zł/ha.
- Torfowiska - 912 zł/ha (wymogi kluczowe) - 1536 zł/ha (wymogi kluczowe i uzupełniające).
- Ochrona siedlisk łągowych rzadkich gatunków ptaków siewkowych (rycyk, kszyk, krwawodziób i czajka) - 1055 zł/ha.
- Ochrona siedlisk łągowych dubelta i kulika wielkiego - 1347 zł/ha.
- Ochrona siedlisk łągowych wodniczki - 1555 zł/ha.
- Ochrona siedlisk łągowych derkacza - 1055 zł/ha.

Płatność będzie mogła być jednorazowo powiększona o rekompensatę kosztów transakcyjnych. Wysokość tej rekompensaty będzie uzależniona w zależności od zakresu usług wykonywanych przez eksperta przyrodniczego.

Beneficjentowi realizującemu zobowiązanie na obszarach niebędących użytkami rolnymi (i innymi niż wariant Murawy) będzie mogła być przyznana także dodatkowa płatność (płatność oparta na rezultacie – *“result-based”*) w przypadku zalania lub podtopienia gruntu w wysokości 280 zł/ha. Informacja o podtopieniu lub zalaniu będzie oparta na monitoringu satelitarnym.

W ramach interwencji obowiązuje mechanizm degresywności tj. płatności będą przyznawane w wysokości:

- 100% stawki podstawowej - za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha;
- 75% stawki podstawowej - za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha;
- 60% stawki podstawowej - za powierzchnię powyżej 100 ha.

Jeśli o wsparcie ubiega się spółdzielnia produkcji rolnej albo spółdzielnia rolników, progi degresywności będą stosowane łagodniej (proporcjonalnie do liczby członków spółdzielni).

Ekstensywne użytkowanie łąk i pastwisk na obszarach Natura 2000

Celem interwencji jest ekstensywne użytkowanie rolnicze na trwałych użytkach zielonych położonych na obszarach Natura 2000, aby zapobiec zanikaniu łąk i pastwisk bądź przeciwdziałać intensyfikacji rolnictwa, a tym samym zapewnić dogodne warunki bytowania dla wielu cennych siedlisk i gatunków, których występowanie jest uzależnione od prowadzenia działalności rolniczej.

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji wymogów związanych z ekstensywnym rolniczym użytkowaniem gruntu, obejmujących w szczególności: stosowanie odpowiedniej liczby pokosów, ekstensywny wypas zwierząt, dostosowanie terminów koszenia/wypasu do potrzeb ochrony przyrody.

Zobowiązania podejmowane są przez beneficjentów na okres 5 lat.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Obszar kwalifikowany - użytki rolne (trwały użytek zielony).

Pomoc przysługuje do działek rolnych o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem. Stawka płatności - 836 zł/ha.

Zachowanie sadów tradycyjnych odmian drzew owocowych

Interwencja polega na ochronie dawnych odmian drzew owocowych, nieprzydatnych do uprawy towarowej, lecz stanowiących cenne dziedzictwo i zasób genetyczny.

Wsparcie dotyczy istniejących starych sadów, co najmniej 15 lat po nasadzeniu, w których liczba drzew owocowych odmian tradycyjnych jabłoni, gruszy, czereśni, wiśni lub śliw wynosi co najmniej 12.

W ramach tej interwencji beneficjenci zobowiązują się do realizacji określonych wymogów obejmujących w szczególności:

- utrzymanie wielogatunkowych lub wieloodmianowych sadów złożonych z drzew owocowych
- odmian tradycyjnych jabłoni, gruszy, czereśni, wiśni lub śliw (nie mniej niż 4 odmiany lub gatunki),
- odpowiednie użytkowanie i pielęgnację tych sadów,
- ograniczenie stosowania środków ochrony roślin.

Zobowiązania podejmowane są na okres 5 lat.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji tego zobowiązania.

Stawka płatności: 2117 zł/ha.

Do płatności kwalifikują się działki rolne nie mniejsze niż 0,1 ha.

Pomoc przyznawana jest do wieloodmianowych lub wielogatunkowych sadów złożonych z drzew owocowych odmian tradycyjnych; lista odmian i szczegółowe parametry sadów uprawnionych do wsparcia określone są w przepisach krajowych.

Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie

Interwencja polega na zachowaniu tradycyjnych i rzadkich w uprawach gatunków roślin rolniczych,

warzywnych i zielarskich, a także dawnych odmian oraz miejscowych populacji i ekotypów uprawianych na terenie Polski, skutkiem czego będzie zwiększenie bioróżnorodności na terenach wiejskich.

W ramach interwencji promowane są działania dotyczące:

- uprawy rzadkich gatunków lub odmian roślin (wariant 1);
- wytwarzania materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin (wariant 2).

Wsparciem będą objęte: uprawa (wariant 1) lub wytwarzanie materiału siewnego roślin (wariant 2) zagrożonych erozją genetyczną:

- odmian regionalnych lub amatorskich zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze;
- odmian marginalnych gatunków roślin rolniczych zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze lub Wspólnym katalogu odmian roślin rolniczych, których powierzchnia plantacji nasiennych w Polsce w trzech latach poprzedzających rok podjęcia zobowiązania nie przekracza 50 ha, określonych w przepisach krajowych;
- obecnie rzadko uprawianych roślin rolniczych i warzywnych, określonych w przepisach krajowych, oraz
- roślin zielarskich, które są rzadko uprawiane w Polsce lub występują w siedliskach naturalnych, dla których istnieje potrzeba wprowadzenia do uprawy celem zmniejszenia presji na naturalne zbiorowiska roślinne, określonych w przepisach krajowych (wariant 1).

Powierzchnia uprawy danego gatunku lub odmiany w ramach wariantów 1 i 2 nie może być łącznie większa niż 5 ha.

Zobowiązanie w ramach interwencji podejmowane jest na 5 lat.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Do płatności kwalifikują się działki rolne nie mniejsze niż 0,1 ha.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji tego zobowiązania.

Stawka płatności:

- Wariant 1. Uprawa rzadkich gatunków lub odmian roślin - 1411 zł/ha.
- Wariant 2. Wytwarzanie materiału siewnego rzadkich gatunków lub odmian roślin - 1619 zł/ha

Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych zwierząt w rolnictwie

Celem interwencji jest zachowanie i gospodarcze wykorzystanie zasobów genetycznych zwierząt, hodowla zwierząt gospodarskich ras zachowawczych: krów, koni, owiec, świń i kóz. Dla przyszłości hodowli zwierząt i zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego niezbędne jest zachowanie różnorodności genetycznej zwierząt gospodarskich.

Zobowiązania podejmowane są na okres 5 lat.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada gospodarstwo rolne o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha oraz zwierzęta: krowy, konie, owce, świnie lub kozy objęte programem ochrony zasobów genetycznych i realizuje wymogi tego programu.

Płatność przyznawana jest do następujących ras:

1. **Bydło** (wsparcie do samic i samców) - polskie czerwone, biało-żółte, polskie czerwono-białe, polskie czarno-białe.
2. **Konie** (wsparcie do samic i samców) - koniki polskie, huculskie, małopolskie, śląskie, wielkopolskie, zimnokrwiste (w typie sokólskim i sztumskim).
3. **Owce** (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców) – wrzosówka, świniarka, olkuska, polska owca górską odmiany barwnej, merynos odmiany barwnej, uhruska, wielkopolska, żelaźnieńska, korideil, kamieniecka, pomorska, cakiel podhalański, merynos polski w starym typie, czarnogłówek, owca pogórza, polska owca górską i biało-żółta owca mięsna.
4. **Świnie** (wsparcie do samic i samców) – puławska, złotnicka biała, złotnicka pstra.
5. **Kozy** (wsparcie do samic; stawka płatności uwzględnia utrzymanie samców) - koza karpacka, koza kazimierzowska i koza sandomierska.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowo poniesionych kosztów wynikających z realizacji tego zobowiązania.

Stawka płatności:

- Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mleczne – 2738 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras bydła – użytkowanie mięsne – 1752 zł/szt.

W ramach ww. wariantów przewiduje się dodatkową płatność w wysokości 15131 zł/szt. rekompensującą koszty udostępnienia samców w celu pozyskania nasienia (płatność przyznawana jest jednorazowo do danej sztuki).

- Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie małopolskie i wielkopolskie) - 2669 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie małopolskie i wielkopolskie) - 5925 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni - samice (konie śląskie) - 2461 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni - samce (konie śląskie) - 5275 zł/szt.)
- Zachowanie lokalnych ras koni – samice (koniki polskie i konie huculskie) - 2395 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni – samce (koniki polskie i konie huculskie) - 5130 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni – samice (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim) - 2185 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras koni – samce (konie zimnokrwiste w typie sztumskim i sokólskim) - 2513 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras owiec - 500 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras świń - 1335 zł/szt.
- Zachowanie lokalnych ras kóz - 953 zł/szt.

Bioróżnorodność na gruntach ornych

Celem interwencji jest wzbogacenie bioróżnorodności i krajobrazu wiejskiego oraz zapewnienie miejsca bytowania oraz bazy pokarmowej dla organizmów pożytecznych, w tym owadów zapylających i ptaków krajobrazu rolniczego.

Interwencja polega na zakładaniu na gruntach ornych i utrzymaniu:

- śródpolnych, wieloletnich pasów kwietnych, stanowiących jednocześnie korytarze ekologiczne i ostoje dla wielu gatunków zwierząt (wariant 1),
- ogródków bioróżnorodności w celu zwiększania bioróżnorodności na terenach wiejskich (wariant 2).

W ramach zobowiązania beneficjent realizuje wymogi związane przede wszystkim z:

- 1) wysiewem na gruntach ornych mieszanek wielogatunkowych (min. 10 gatunków) w formie pasów o szerokości od 3 do 9 m i powierzchni co najmniej 0,1 ha, a następnie utrzymaniem wieloletnich pasów kwietnych (w ramach wariantu 7.1. Wieloletnie pasy kwietne).
- 2) uprawą minimum 20 gatunków roślin przewidzianych do wsparcia w ramach wariantu 5.2. Interwencji Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie oraz roślin zielarskich i warzywnych określonych w przepisach krajowych oraz materiałów pozyskanych z kolekcji banków genów na powierzchni od 0,1 do 0,5 ha (w ramach wariantu 7.2. Ogródki bioróżnorodności)

Zobowiązanie w ramach interwencji podejmowane jest na 5 lat.

Kto może otrzymać wsparcie

Beneficjent, który posiada gospodarstwo rolne położone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha.

Jakie wsparcie można otrzymać

Płatność roczna w formie zryczałtowanej - według stawki wyliczonej na podstawie utraconych dochodów i dodatkowych kosztów, przyznawana do powierzchni gruntu objętego zobowiązaniem.

Stawki płatności:

- Wariant 1. Wieloletnie pasy kwietne - 3 501 zł/ha.
- Wariant 2. Ogródki bioróżnorodności - 2 342 zł/ha.

W interwencji w ramach wariantu 1. Wieloletnie pasy kwietne mogą uczestniczyć gospodarstwa, w których udział gruntów ornych w powierzchni wszystkich użytków rolnych wynosi min. 50%.

Do płatności kwalifikują się działki rolne o powierzchni nie mniejszej niż 0,1 ha.

Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne PROW 2014-2020 – zobowiązania kontynuacyjne

Zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne podjęte przed rokiem 2023 w ramach Działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014-2020 są kontynuowane, co do zasady, zgodnie z dotychczasowymi przepisami. Należy zaznaczyć, że od kampanii 2023 r. zostały wprowadzone korzystne zmiany dla beneficjentów, do których należą m.in. podwyższenie stawek płatności dla poszczególnych wariantów do wysokości stawek dla analogicznych wariantów wdrażanych w ramach interwencji rolno-środowiskowo-klimatycznych Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027 czy też umożliwienie stosowania wapnowania w ramach Pakietu 1. Rolnictwo zrównoważone oraz Pakietu 2. Ochrona gleb i wód Wariant 2.1. Międzyplony.

Rolnictwo ekologiczne

Celem interwencji jest wspieranie dobrowolnych zobowiązań rolników, którzy podejmują się utrzymać lub przejść na praktyki i metody rolnictwa ekologicznego określone w prawodawstwie unijnym i krajowym. Wsparciem w ramach interwencji objęte są powierzchnie w ramach następujących grup upraw: rolnicze, warzywne, zielarskie, sadownicze podstawowe, jagodowe, sadownicze ekstensywne, paszowe oraz TUZ, prowadzone zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego.

Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi o powierzchni UR nie większej niż 10 ha mogą otrzymać wsparcie w ramach interwencji na uproszczonych zasadach - płatność do hektara w jednakowej wysokości **1 640 zł/ha**, niezależnie od grupy upraw.

W przypadku takich gospodarstw wsparciem zostaną objęte przylegające do siebie powierzchnie, na których mogą być uprawiane rośliny z różnych grup upraw (tj. upraw rolniczych, upraw warzywnych, upraw zielarskich, upraw sadowniczych - podstawowych, jagodowych i ekstensywnych oraz upraw paszowych, jakie są wspierane w ramach standardowej, czyli „pakietowej” realizacji zobowiązań ekologicznych), w tym również małe powierzchnie upraw poniżej 0,1 ha, przy czym łączna powierzchnia tak przylegających upraw nie może być mniejsza niż 0,1 ha.

Premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą

W ramach interwencji rolnicy, niezależnie od tego czy realizują zobowiązania ekologiczne w ramach poszczególnych grup upraw (tj. pakietów), czy też jako małe gospodarstwo z uprawami ekologicznymi, mogą również otrzymać do każdego hektara zgłoszonego do płatności ekologicznych dodatkową premię za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej w wysokości **573 zł/ha**. Warunkiem otrzymania premii będzie zapewnienie obsady zwierząt na poziomie **od 0,5 DJP do 1,5 DJP na każdy hektar użytków rolnych w gospodarstwie**, w tym nie zgłoszony do płatności ekologicznych.

Przy takim poziomie obsady zabezpieczona jest w gospodarstwie samowystarczalność paszowo-nawozowa. Ustalony minimalny poziom obsady zwierząt pozwala w pełni bilansować mineralizującą się w procesie produkcji materię organiczną, a maksymalny poziom zwierząt pozwala dostatecznie uzupełnić zasoby mineralizującej się w procesie produkcji materii organicznej w glebie (bez przekraczania dopuszczalnej dawki nawozów naturalnych wykorzystywanych rolniczo zawierającej nie więcej niż 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych) i jednocześnie zachować w gospodarstwie produkcję o zrównoważonej organizacji produkcji zwierzęcej.

Warunki kwalifikowalności:

- posiadanie gospodarstwa rolnego położonego na terytorium RP, o powierzchni użytków rolnych nie mniejszej niż 1 ha; obszar kwalifikowany - użytki rolne (grunty orne, trwałe użytki zielone, uprawy trwałe - sadownicze);
- działka deklarowana do wsparcia o min. powierzchni 0,1 ha;

- prowadzenie produkcji rolnej z przepisami określonymi m.in. w rozporządzeniu PE i Rady (UE) 2018/848 oraz w ustawie o rolnictwie ekologicznym i produkcji ekologicznej.

Wymagania w ramach interwencji:

- obowiązek produkcji ekologicznej i odpowiednie przeznaczenie zbioru, tj. co najmniej 30% uzyskanego zbioru musi zostać przeznaczone do sprzedaży lub do przetwórstwa;
- uprawa gatunków roślin określonych na poziomie przepisów krajowych;
- posiadanie zwierząt - w przypadku płatności do upraw paszowych na gruntach ornych oraz do trwałych użytków zielonych w obsadzie co najmniej 0,5 DJP/ha, przy czym płatności ekologiczne do takich upraw będą przyznawane do powierzchni do jakiej „starczy” rolnikowi zwierząt przeliczonych na DJP (tj. do powierzchni nie większej niż wynikającej z podzielenia posiadanych przez rolnika zwierząt przeliczonych na DJP przez współczynnik 0,5);
- posiadanie zwierząt w obsadzie 0,5-1,5 DJP na każdy hektar UR - w przypadku premii za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej;
- posiadanie planu działalności ekologicznej;
- w przypadku podstawowych upraw sadowniczych, ekstensywnych upraw sadowniczych oraz upraw jagodowych:
  - uprawa gatunków w okresie owocowania, a w przypadku upraw niebędących w okresie owocowania - potwierdzenie, że do założenia tych upraw wykorzystano materiał nasadzeniowy odpowiedniej jakości;
  - utrzymanie minimalnej obsady dla poszczególnych gatunków roślin z tolerancją do 10%;
  - coroczne wykonywanie na plantacji zabiegów uprawowych i pielęgnacyjnych.

Wszystkie uprawy deklarowane do wsparcia finansowego w ramach interwencji podlegają kontroli jednostek certyfikujących.

Zobowiązania w ramach interwencji - Rolnictwo ekologiczne obejmują okres 5 lat.

Rolnicy realizujący zobowiązania ekologiczne nie wskazują we wniosku o przyznanie płatności ekologicznych czy uprawa, do której ubiegają się o przyznanie tych płatności prowadzona jest na gruncie w konwersji czy po konwersji.

W celu umożliwienia rolnikom realizującym zobowiązania ekologiczne w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020 kontynuowania tych zobowiązań (w latach 2023-2024) na korzystniejszych warunkach - analogicznych jak dla rolników realizujących zobowiązania ekologiczne w ramach Interwencji - Rolnictwo ekologiczne PS WPR, znowelizowano przepisy dotyczące działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020 i od 2023 r. wprowadzono m.in. następujące zmiany:

- podwyższono stawki płatności w ramach wszystkich pakietów i wariantów działania do poziomu stawek płatności dla Interwencji Rolnictwo ekologiczne w ramach Planu Strategicznego dla WPR na lata 2023-2027;
- wprowadzono możliwość ubiegania się rolników o dodatkową płatność do każdego hektara zgłoszonego do płatności ekologicznych w formie **premię za prowadzenie zrównoważonej produkcji roślinno-zwierzęcej**.

Kto może otrzymać wsparcie

Rolnicy objęci nadzorem jednostki certyfikującej w ramach systemu kontroli i certyfikacji w rolnictwie ekologicznym.

Jakie wsparcie można otrzymać

Wysokość wsparcia:

Budżet interwencji Rolnictwo ekologiczne wynosi ok. 905 mln EUR, co przekłada się na średni roczny budżet na poziomie ok. 181 mln EUR (w latach 2023-2027).

Dla poszczególnych grup upraw są inne stawki płatności i są one też zróżnicowane ze względu na status danej uprawy, tj. czy jest to uprawa w okresie konwersji, czy też uprawa już ekologiczna. Stawki płatności w ramach każdego z pakietów interwencji zostały określone jako roczne stawki płatności do jednostki powierzchni, tj. do 1 ha. Stawki płatności w ramach interwencji dotyczącej rolnictwa ekologicznego, w zależności od grupy upraw i okresu konwersji/po konwersji wynosić będą od 2023 r. od 1 043 zł/ha do 3 105 zł/ha. Natomiast w przypadku pakietu Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi stawka płatności będzie wynosiła 1 640 zł/ha, a stawka premii za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą 573 zł/ha.

Stawki te są wyższe średnio o 35% w porównaniu do stawek z 2021 r. (i średnio o 84% względem stawek z 2015 r.) jakie były stosowane w ramach działania Rolnictwo ekologiczne PROW 2014-2020.

Płatności ekologiczne są przyznawane do powierzchni (ha) upraw prowadzonych metodami ekologicznymi (tj. upraw w okresie konwersji lub upraw już ekologicznych).

Płatności do powierzchni upraw w okresie konwersji - w ramach 5-letniego zobowiązania, przysługują nie dłużej niż przez okres pierwszych 3 lat realizacji zobowiązania obejmującego przez te 3 lata uprawy w okresie konwersji.

W ramach interwencji stosowana będzie degresywność płatności, tj. płatności ekologiczne będą przyznawane w wysokości:

- 100% stawki podstawowej - za powierzchnię od 0,10 ha do 50 ha;
- 75% stawki podstawowej - za powierzchnię powyżej 50 ha do 100 ha;
- 60% stawki podstawowej - za powierzchnię powyżej 100 ha.

Szacowane stawki płatności

	Szacowane stawki płatności [zł/ha]	
	w okresie konwersji	po okresie konwersji
Uprawy rolnicze	1 697	1 571
Uprawy warzywne	3 021	2 391
Uprawy zielarskie	1 856	
Uprawy paszowe na GO	1 638	1 504
TUZ	1 043	
Podstawowe uprawy sadownicze	3 105	1 961
Uprawy jagodowe	2 495	2 213
Ekstensywne uprawy sadownicze	1 326	
Małe gospodarstwa z uprawami ekologicznymi	1 640	
Premia za zrównoważoną produkcję roślinno-zwierzęcą	573	

Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (ONW)

Płatności ONW mają za zadanie zrehabilitować rolnikom wszystkie lub część dodatkowych kosztów oraz utraconych dochodów związanych z ograniczeniami dla produkcji rolnej na wyznaczonych obszarach górskich i innych obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami (obszarach ONW), ułatwiając rolnikom kontynuowanie rolniczego użytkowania ziemi.

Realizacja interwencji ma także umożliwić zachowanie walorów krajobrazowych obszarów wiejskich oraz utrzymanie i promowanie zrównoważonych systemów działalności rolniczej na tych terenach. W efekcie, wsparcie to będzie wpływać na utrzymanie żywotności obszarów wiejskich i na zachowanie różnorodności biologicznej.

Wsparcie obejmuje następujące poddziałania:

- płatności dla obszarów innych niż obszary górskie, charakteryzujących się znaczącymi ograniczeniami naturalnymi (**ONW z ograniczeniami naturalnymi**),
- płatności dla innych obszarów charakteryzujących się szczególnymi ograniczeniami (**ONW typ specyficzny**),
- płatności dla obszarów górskich (**ONW typ górski**).

Kto może otrzymać wsparcie

Rolnicy aktywni zawodowo, którzy prowadzą działalność rolniczą na wyznaczonych obszarach ONW

Warunki kwalifikowalności

Pomoc może być przyznana, jeżeli:

- beneficjent jest posiadaczem gospodarstwa rolnego położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej i prowadzi działalność rolniczą na obszarach ONW;
- użytki rolne, których dotyczy pomoc, spełniają warunki przyznania pomocy w ramach podstawowego wsparcia dochodów do celów zrównoważoności;
- powierzchnia użytków rolnych należących do danego gospodarstwa rolnego, położonych w granicach ONW i wykorzystywanych do produkcji rolniczej, wynosi co najmniej 1 ha.

Rodzaj wsparcia

Płatność ryczałtowa, jednoroczna, do hektara użytków rolnych położonych na obszarach ONW.

Stawki płatności dla poszczególnych typów ONW

- **ONW z ograniczeniami naturalnymi:**
  - strefa I - 179 zł/ha/rok;
  - strefa II - 264 zł/ha/rok.

- **ONW typ specyficzny:**
  - strefa I -179 zł/ha/rok;
  - strefa II - 264 zł/ha/rok;
  - strefa II w obrębie której co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych jest położonych powyżej 350 m n.p.m. - 550 zł/ha wszystkich posiadanych UR w gospodarstwie/rok - dotyczy gospodarstw z obsadą zwierząt trawożernych na poziomie co najmniej 0,5 DJP/ha UR.
- **ONW typ górski:**
  - 450 zł/ha/rok;
  - 750 zł/ha wszystkich posiadanych UR w gospodarstwie/rok - dotyczy gospodarstw z obsadą zwierząt trawożernych na poziomie co najmniej 0,5 DJP/ha UR.

Warunki kwalifikowalności zwierząt

Płatności dla gospodarstw rolnych posiadających minimalną obsadę zwierząt, co najmniej 0,5 DJP/ha wszystkich użytków rolnych będących w posiadaniu rolnika, położonych na obszarach ONW typ górski i tzw. podgórskich (tj. obszarów ONW typ specyficzny strefy II, które spełniają warunek „co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m.”) mogą być przyznane jeżeli rolnik jest posiadaczem zwierząt gatunków:

- alpaki (*Vicugna pacos*),
- bydło domowe (*Bos taurus*) i bawoły domowe (*Bubalus bubalis*),
- daniele (*Dama dama*),
- gęsi (*Anserinae*),
- jelenie szlachetne (*Cervus elaphus*),
- kozy (*Capra hircus*),
- lamy (*Lama glama*),
- muły (*Equus mule*),
- osły (*Equus asinus*),
- owce (*Ovis aries*)
- konie (*Equus caballus*),

Warunek posiadania zwierząt, uznaje się za spełniony również, jeżeli spełnia go małżonek rolnika ubiegającego się o przyznanie płatności ONW.

Do obliczenia liczby minimalnej DJP brane są pod uwagę zwierzęta posiadane przez rolnika lub jego małżonka w okresie od 1 kwietnia do 30 września danego roku, w odniesieniu do których rolnik lub jego małżonek dokonali wymaganych na podstawie przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt zgłoszeń do komputerowej bazy danych.

Degresywność

Płatności ONW podlegają degresywności na poziomie gospodarstwa, od łącznej powierzchni działek rolnych lub ich części objętych pomocą. Płatność jest przyznawana w zależności od powierzchni obszarów ONW w gospodarstwie, w wysokości:

- do 25 ha - 100% płatności;
- 25,01 - 50 ha - 50% płatności;
- 50,01 - 75 ha - 25% płatności.

Powyżej 75 ha płatności ONW nie są przyznawane.

W przypadku **spółdzielni** produkcji rolnej albo spółdzielni rolników, zaproponowane limity degresywności mają zastosowanie odrębne zasady obliczania maksymalnego limitu oraz progów degresywności, uwzględniające liczbę członków spółdzielni.

Typy obszarów ONW

Wykaz obszarów ONW znajduje się w załączniku do Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 13 marca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. poz. 364, z późn. zm.)

ONW z ograniczeniami naturalnymi

W ramach poddziałania **ONW z ograniczeniami naturalnymi** wsparcie jest udzielane w celu zrekomensowania efektów istniejących utrudnień w produkcji rolnej na obszarach nizinnych, położonych poza granicami obszarów górskich, wynikających ze skumulowania występowania na tych obszarach ograniczeń naturalnych (tj. **niskiej temperatury, niekorzystnej tekstury i kamienistości gleby, ograniczonej głębokości uкорzenia, niekorzystnych właściwości chemicznych, dużego nachylenia terenu**) w stosunku do obszarów, na których takie ograniczenia nie występują.

Do obszarów ONW z ograniczeniami naturalnymi zalicza się obszary, które zostały wyznaczone zgodnie z art. 32 ust. 1 lit. b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013.

W ramach ONW z ograniczeniami naturalnymi funkcjonuje podział na strefy. Podział został wykonany na podstawie wartości wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP):

- do **ONW z ograniczeniami naturalnymi strefy I** zostały zakwalifikowane obszary z wartością WWRPP powyżej 52 punktów;
- do **ONW z ograniczeniami naturalnymi strefy II** zostały zakwalifikowane obszary z wartością WWRPP poniżej 52 punktów.

Szczegółowa informacja w zakresie sposobu delimitacji obszarów ONW z ograniczeniami naturalnymi zawarta jest w załączniku nr 12 do PROW 2014-2020.

ONW typ specyficzny

W ramach ONW typ specyficzny wsparcie jest udzielane w celu zrekompensowania efektów istniejących utrudnień w produkcji rolnej na obszarach innych niż obszary górskie, na których występują specyficzne ograniczenia w stosunku do gospodarstw położonych na obszarach, na których takie ograniczenia nie występują. Na obszarach tych niezbędne jest kontynuowanie rolniczego użytkowania ziemi w celu zachowania lub poprawy środowiska, utrzymania terenów wiejskich, zachowania potencjału turystycznego obszaru lub w celu ochrony linii brzegowej.

W ramach ONW typ specyficzny wprowadzony został podział na strefy.

Obszary **ONW typ specyficzny strefa I** zostały określone na podstawie wskaźnika waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP) oraz wskaźnika cenneści przyrodniczo-turystycznej (WCPT). Do ONW typ specyficzny **strefa I** zaliczają się gminy lub obręby ewidencyjne o wysokich walorach przyrodniczych i turystycznych. Na terenie tych obszarów ważne jest utrzymanie prowadzenia działalności rolniczej w celu zachowania lub poprawy środowiska, utrzymania terenów wiejskich, zachowania potencjału turystycznego obszaru.

Do **ONW typ specyficzny strefa II** zostały zakwalifikowane obszary, w których co najmniej 50% powierzchni użytków rolnych znajduje się powyżej 350 m n.p.m. Ponadto do ONW typ specyficzny strefa II zostały zakwalifikowane obszary z niekorzystnymi warunkami dla produkcji rolnej (wartość WWRPP poniżej 52 punktów), które nie zostały włączone do ONW z ograniczeniami naturalnymi na podstawie kryteriów biofizycznych.

ONW typ górski

Za obszary górskie uznaje się obszary charakteryzujące się znacznymi ograniczeniami możliwości użytkowania gruntów i znacznym wzrostem kosztów produkcji w związku z występowaniem mniej korzystnych niż w nizinnej części Polski warunków klimatycznych, krótszego okresu wegetacyjnego oraz zbyt stromych zboczy do użycia sprzętu mechanicznego lub wymagających użycia bardzo drogiego sprzętu specjalistycznego.

Do obszarów ONW typ górski zalicza się gminy i obręby ewidencyjne, w których zgodnie z numerycznym modelem terenu (DEM) ponad połowa użytków rolnych jest położona powyżej wysokości 500 m n.p.m. Do ONW typ górski, w okresie 2014-2020, zalicza się obszary, które zostały wyznaczone zgodnie z art. 32 ust. 1 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013.

Szczegółowe warunki i tryb przyznawania oraz wypłaty płatności ONW w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 zawarte są w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 10 marca 2023 r. w sprawie szczegółowych warunków i szczegółowego trybu przyznawania i wypłaty płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027

Premie z tytułu zalesień i zadrzewień oraz systemów rolno-leśnych 2023-2027

Od 15 marca 2023 r. można składać pierwsze wnioski o przyznanie premii z tytułu zadrzewień śródpolnych założonych w ramach poddziałania 8.1 Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) oraz wnioski o przyznanie pierwszej premii pielęgnacyjnej i zalesieniowej do gruntów z sukcesją naturalną.

Pomoc jest przyznawana na utrzymanie i pielęgnację zalesień, zadrzewień i systemów rolno-leśnych, założonych w ramach Planu Strategicznego WPR lub zadrzewień utworzonych w 2022 r. w ramach PROW na lata 2014-2020.

Kto może otrzymać wsparcie

Właściciele gruntów, którzy realizują zobowiązania, dotyczące utrzymania i pielęgnacji zalesień, zadrzewień śródpolnych lub systemów rolno-leśnych.

Jakie wsparcie można otrzymać

Pomoc w formie ryczałtu obejmuje:

- 5 letnią premię pielęgnacyjną do zalesionych gruntów rolnych oraz gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej, w wysokości od ok. 900 do 1 500 zł/ha rocznie - stawki zróżnicowane zostały w zależności od nachylenia terenu oraz wykorzystania sukcesji naturalnej;
- 5 letnią premię do zadrzewionych gruntów, w wysokości 2 494 zł/ha rocznie;
- 5 letnią premię do gruntów objętych systemami rolno-leśnymi, w wysokości 300 zł/ha rocznie;
- premię zalesieniową - wypłacaną przez 5 lat do gruntów zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej oraz przez 12 lat dla zalesionych gruntów rolnych, w wysokości 1 438 zł/ha rocznie.

Zobowiązania zalesieniowe z PROW 2004-2006, PROW 2007-2013, PROW 2014-2020

Pomoc jest przyznawana z tytułu realizacji zobowiązań podjętych w ramach:

- PROW 2004-2006 dotyczących utrzymania zalesienia przez co najmniej 20 lat od pierwszej wypłaty środków;
- PROW 2007-2013 dotyczących utrzymania zalesienia przez co najmniej 15 lat od pierwszej wypłaty środków;
- PROW 2014-2020 dotyczących utrzymania zalesienia przez co najmniej 12 lat od pierwszej wypłaty środków oraz jego pielęgnacji przez 5 lat zgodnie z wymogami planu zalesienia.

Kto może otrzymać wsparcie

Zgodnie z warunkami określonymi w ramach PROW 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020 premie pielęgnacyjne i zalesieniowe przysługują beneficjentom kontynuującym podjęte zobowiązania zalesieniowe.

Jakie wsparcie można otrzymać

Pomoc obejmuje:

- premię zalesieniową (beneficjenci PROW 2004-2006, 2007-2013 i 2014-2020) do zalesionych gruntów, która rekompensuje utracony dochód z działalności rolniczej;
- premię pielęgnacyjną (beneficjenci PROW 2014-2020), która rekompensuje poniesione dodatkowe koszty prac pielęgnacyjnych w nowo założonych uprawach leśnych oraz na gruntach zalesionych w wyniku sukcesji naturalnej.

Zgodnie z zatwierdzonym Planem Strategicznym WPR od 2023 r. beneficjenci działań zalesieniowych będą mieli podwyższone stawki premii zalesieniowej:

1. PROW 2004-2006 (zobowiązania 20-letnie) z:

- 1400 zł/ha/rok **do 1 962 zł/ha/rok** - dla beneficjentów, którzy uzyskali, co najmniej 20% dochodów z rolnictwa
- 360 zł/ha/rok **do 490 zł/ha/rok** - dla beneficjentów, którzy uzyskali mniej niż 20% dochodów z rolnictwa

2. PROW 2007-2013 (zobowiązania 15-letnie) z:

- 1 190 zł/ha/rok **do 1 438 zł/ha/rok** - dla beneficjentów, którzy są uprawnieni do płatności bezpośrednich
- 1 580 zł/ha/rok **do 1 962 zł/ha/rok** - dla beneficjentów niekwalifikujących się do płatności bezpośrednich

3. PROW 2014-2020 (zobowiązania 12-letnie) z:

- 1 215 zł/ha/rok **do 1 438 zł/ha/rok**